

О ПРАВУ ЗАДРՂАНЈА (IUS RETENTIONIS)*)

ՂIVOJIN M. PERIĆ

PROFESOR BEOGRADSKOG UNIVERZITETA

Po §-u 1000. Nem. Gradj. Zak., drՂalac koji ima pravo na naknadu troškova, ovlašćen je da stvar ne izda dok mu se ti troškovi ne plate. Dakle, njemu je tu priznato pravo zadrՂanja, ius retentionis (Zurückbehaltungsrecht.¹⁾)

Za Austrisko Pravo ovde vredi § 334. Austr. Gradj. Zak: „Ob einem redlichen Inhaber das Recht* zustehende, seiner Forderung wegen die Sache zurück zu behalten, wird in dem Hauptstücke vom Pfandreht bestimmt“ (Da li je pošten drՂalac vlastan, da zbog svoje traՂbine stvar zadrՂi, opredeliće se u glavi o pravu zaloge. Dr. Drag Arandjelović, *Austrijski Gradjanski Zakonik*, drugo izdanje, Beograd, 1922., str. 94.). Ranije, pre *Novela* (od g. 1914.—1916.), austriski pravni pisci, oslanjajući se na § 471. A. G. Z., nisu priznavali pravo zadrՂanja drՂaocu: on je imao samo pravo na tuՂbu (die Klage) protiv vlasnika stvari za naplatu svojih troškova.²⁾

*) Ovo je jedan odlomak iz naših predavanja na Pravničkom Fakultetu Beogradskoga Univerziteta o ugovoru o poklonu, od kojih je jedan deo već štampan u „Arhivu za Pravne i Društvene Nauke“, Beograd (sv. za Oktobar, Novembar i Decembar 1924. god.). Da napomenemo, da mi ne govorimo ovde o pravu zadrՂanja u svoj njegovoj opširnosti već samo, u načelu, u tollko u koliko ono stoji u vezi sa ugovorom o poklonu a, specialno, sa pitanjem o pravu poklonoprimčevom na naknadu troškova učinjenih na poklonjenoj stvari u slučaju uništenja poklona akcijom Paulianom (§ 565. Gradj. Zak.). Ha kraju članka dodali smo jednu poduՂu primedbu u kojoj smo se, u osnovnim potezima, zadrՂali u opšte na pitanju o ius retentionis.

Ղ. Perić.

¹⁾ Dr O. Fischer und Dr. W. v. Henle, *Bürgerliches Gesetzbuch*, S. 525., § 1000.

²⁾ Dr. J. Krainz, — Dr. L. Pfaff, — Dr. A. Ehrenzweig, *System des oesterreichischen allgemeinen Privatrechts*, 5. Aufl., Wien, 1913., Bd. I., S. 99., vele: „das oesterreichische Recht (gewährt) nur die Klage, nicht das Zurückbehaltungsrecht“, dodajući u prim. 14 na istom mestu „Anders der NovEntw.“ (to jest: „Drukčije o tome Nact Novela) Dr. M. v. Stubenrauch, *Commentar zum oesterreichischen allgemei-*

Medjutim § 52. Novele Treće (od 19. Marta 1916. god. po n. k.), menjajući § 471. A. G. Z., priznao je i ogarantovao pravo zadrՂanja posesoru, radi realizovanja njegovoga potraՂivanja prema sopstveniku stvari. To izlazi nesumnjivo iz generalnosti odredbe §-a 52. ove Novele, odnosno sadašnjega §-a 471 (novi tekst) Austr. Gradj. Zak. koji glasi: „Wer zur Herausgabe einer Sache verpflichtet ist, kann sie zur Sicherung seiner fälligen Forderungen wegen des für die Sache gemachten Aufwandes oder des durch die Sache ihm verursachten Schaden mit der Wirkung zurückhehalten dass er zur Herausgabe nur gegen die Zug um Zug zu bewirkende Gegenleistung verurteilt werden kann. — Die Ausübung des Zurückbehaltungsrechtes, kann durch Sicherheitsleistung abgewendet werden; Sicherheitsleistung durch Bürgen ist ausgeschlossen“ („Ko je obavezan da izda jednu stvar, može je zadrՂati kao obezbedjenje za svoje prispele traՂbine zbog troškova učinjenih za stvar ili zbog štete koju mu je stvar prouzrokovala, s tim dejstvom, da može biti osudjen na povračaj samo kad mu se plati ono što on potraՂuje“. Dr. Drag. Arandjelović, *op. cit.*, § 471. str. 128. i 129.).³⁾

Na taj način, kao što vidimo, i Austr. Gradj. Zakonik prišao je, kao i Nemački, Rimskome Sistemu, po kome je drՂaocu, za učinjene troškove na stvar, pripadalo pravo zadrՂanja.⁴⁾

nen bürgerlichen Gesetzbuche, 8. Aufl., Wien, 1962., Bd I., S. 402., primećuje kod §-a 334: „Diese Frage (t. j. dali po §-u 334. drՂalac ima pravo zadrՂanja) ist in der Regel verneinend zu beantworten. (Siehe die Erl. des § 471.).

³⁾ B. Dr R. Ehmer, *Die drei Novelen zum Allgem. Bürgerl. Gesetzbuch*, zweite Auflage, Graz, 1917., S. 75., und 76.

⁴⁾ B. G. F. Girard, *Manuel élémentaire de Droit romain*, éd. cinquième, Paris, 1911., p. 343. n 4. (od

Sto se tiče našega Gradj. Zakonika, pitanje odnosno prava zadržanja u slučaju §-a 204. ima se raspraviti onako kako je to bilo raspravljeno u Austr. Gradj. Zakoniku, po njegovom prvobitnom tekstu (§. 471.), onome od pre Novele III., §. 52., to jest po tekstu od god. 1811.

Mi smo već gore videli da, pre Novele III., držalac, za naplatu svojih troškova, nije imao, po rečenom Zakoniku, pravo zadržanja (bar na taj način su komentaristi shvatali §. 471. toga Zakonika), pa ćemo stoga uzeti da je tako i po našem Gradj. Zakoniku koji, ni ovde, nije ni explicite ni implicite odstupio od svoga izvornika. Dakle, držaocu ostaje samo pravo na tužbu protiv vlasnika, pravo koje je on imao i po Austr. Gradj. Zakoniku od god. 1811. (za razliku od Rimskoga Prava) i koje pravo se ne gasi u slučaju da je držalac predao stvar vlasniku bez naplate troškova: takva predaja ne može se smatrati kao jedna konkludentna radnja iz koje bi se izvodio prečutni pristanak držaočev da je odustao od svoga prava na naknadu troškova (kao što se na pr. vraćanje ručne zaloge dužniku i bez naplate duga ima uzeti kao prečutno napuštanje prava zaloge, ali ne i tražbine, od strane poverioca.)⁵⁾

istoga dela ima i jedno dočnije, šesto, izdanje): Dr. J. Baron, Pandektēn, 7. Auflage, Leipzig, 1890., S. 143 3.

Medjutim to je sve pravo (exceptio dolī) koje je, po Rimskom Pravu, imao držalac, na ime on nije imao tužbu (aktio) protiv vlasnika za naplatu svojih impensae necessariae ili utiles, D. 12, 6. De cond. ind., 33 (P. F. Girard, op. cit., p. 343 n. 4., Dr. J. Krainz — Dr. L. Pfaff — Dr. A. Ehrenzweig, Bd. I. S. 699), tako da, ako bi držalac predao stvar vlasniku a ne bi od njega pre toga naplatio bio impensae svoje, on ne bi više mogao od njega tražiti sudski (akcijom). Nem. i Austr. Gradj. Zakonih, naprotiv, daju držaocu, osim ius retentionis, i pravo na tužbu: ako je držalac pustio stvar iz ruku a nije naplatio svoje troškove, to mu ništa ne smeta da može ove tražiti naknadno tužbom ali, naravno, sada će on biti u položaju običnoga, opšteg, poverioca, što njegovu naplatu, koja mu je bila sigurna dok je stvar bila još kod njega, može dovesti u pitanje. Da primetimo da, po §-u 1002. Nem. Gradj. Zak., ovo pravo na tužbu držaoaca (Anspruch auf den Ersatz der Verwendungen) prestaje, ako je držalac stvar predao, po isteku jednog meseca, kod pokretnih, a šest meseci kod nepokretnih stvari, računajući od momenta izdanja stvari (nach der Herausgabe), osim slučajeva predviđenih in fine u istom §-u: Dr. O. Fischer und Dr. W. v. Henle, op. cit., S. 525., §. 1002.

⁵⁾ Ostalo bi još da se izvidi: za koje vreme zastareva ova tužba držaočeva? Na ime, da li ona dolazi pod §. 939. Gradj. Zak. po čijem prvom stavu »Pravo na traženje naknade za štetu zastariće za tri godine dana od dana, kad je oštećenom šteta poznata postala«, ili pod

Razume se da držalac ima pravo na tužbu za naplatu svojih troškova samo tako ako vlasnik od njega svoju stvar traži, što, naravno,

opštu odredbu o zastarelosti od dvadeset i četiri godine, iz §-a 930.a. Gradj. Zak. (Dopuna od 5. Maja, 1864. god., zb. XVII, str. 237.)? Da primetimo da je, u Austriskom Pravu, bilo, pre Novele, sporno pitanje našta se je upravo odnosio §. 1489. Austr. Gradj. Zak. (iz koga je uzet §. 939. našega Gradj. Zak.): da li se je on ticao bio samo naknade akvilianske štete (ex delicto odn. quasi ex delicto) ili i ostalih slučajeva potraživanja po osnovu naknade štete, specialno da li se je ticao bio i u slučajeva ugovorne naknade štete (ex contractu: ovde treba obuhvatiti i naknadu štete iz obligacionoga odnosa osnovanoga na: kao ugovoru, quasi ex contractu, n. pr. negotium gestio, §§. 638. à 631. našega Gradj. Zak.), tako da bi i ove poslednje tužbe zastarevale bile za tri a ne za trideset godina (opšta zastarelost, §. 1479. Austr. Gradj. Zak.: Ordentliche Verjährungszeit)? Za ovo drugo tumačenje §-a 1479. bili su: Dr. M. v. Stubenrauch, Bd. II., S. 956., Zeiller, Nippel, Winiwarter, Ellinger, Pfaff, Kransnopoljski, Till (u Gellers Z. Bl. 1906.), Schuster-Bonnot, u svome *Grundriss des Obligationenrechtes*, S. 36. (Ovi navodi su po Dr. M. v. Stubenrauch-y, op. cit., loc. cit., Anm. 2., i Dr. J. Krainz — Dr. L. Pfaff — Dr. A. Ehrenzweig, Bd. I. S. 71. Anm. 80.), kao i Dr. J. Krainz, op. cit. (po Dr. M. v. Stubenrauch-u), dok su Scheidlein, Unger, Kirchstetter, Hasenhörl (v. njegovo delo: *Das oesterreichische Obligationenrecht*, u dve sveske, ovde, Bd. II., S. 647.) bili protivnoga mišljenja (»dass die kürzere Verjährungsfrist des §. 1489. nur auf die Deliktsklagen, nicht auch die Klagen aus Schuldverletzungen anwendbar sei.«: Dr. M. v. Stubenrauch, op. cit. loc. cit. Anm. 2.). U ovom poslednjem smislu i Dr. J. v. Sehey, *Darlehen*, S. 43., Note 87. Medutim, §. 196. Novele III. usvojio je ono gornje stanovište, i po njemu se trogodišnja zastarelost odnosi na sve slučajave naknade štete (»der Schade mag durch Uebertretung einer Vertragspflicht oder ohne Beziehung auf einem Vertrag...«). V. ovde: Dr. Armin Ehrenzweig, *System des oesterreichischen allgemeinen Privatrechts* (sechste Auflage des von Prof. Dr. L. Pfaff aus dem Nachlasse des Prof. Dr. Jozef Krainz herausgegebenen Systems des oesterreichischen allgemeinen Privatrechts), Zweiter Band: Erste Hälfte: *Das Recht des Schuldverhältnisses*, Wien, 1920., S. 71. ff. S pogledom na raniju diskusiju u Austr. Pravu, i tumačenje §. 939. našega Gradj. Zak. mora biti sporno. Dr. D. Aranđelović uzima da se ovaj propis odnosi samo

ovaj nije dužan činiti: to je pravo sopstvenikovo da svoju stvar zahteva natrag od držaoca (Srp. Gradj. Zak.: §§ 218, 219.: *rei vindicatio*, § 223.:

na *naknadu štete* proistekle iz delikta ili kvazidelikta a ne i na naknadu ugovorne štete. V. njegov rad: *O odgovornosti za naknadu štete. (Objašnjenje glave XXX. Gradanskog Zakonika)*. Preštampano iz »Polijskog Glasnika«, Beograd, 1908., str. 87. à 90. D. Arandelović to obrazložava umesnim argumentima. Ali, u svakom slučaju, mi mislimo da se naknada na koju bi imao pravo držalac po §-u 204 Grad. Zak. ne može podvesti odnosno zastarelosti pod §. 939.: jedno stoga što to nije nikakva *naknada štete* (ova pretpostavlja jednu *protivpravnu* — protivnu zakonu ili ugovoru radnju ili neradnju, što u našem slučaju ne postoji), a, drugo, i zato što se to tako i u Austrijskom Pravu uzima. [N. pr. Dr. M. v. Stubenrauch, koji je i pre Novela, kao što smo videli, §. 1489. primenjivao i na ugovornu naknadu štete, nalazio je da se taj propis nije odnosio »auf Vergütung des für einen Anderen gemachten Aufwandes (§§ 1041—1043) oder eines Aufwandes der einem Anderen zu Gute kommt (wie in den Fällen der § 331. und § 332«: *op. cit.*, Bd. II., S. 956. und 957. Dr. J. Krainz — Dr. L. Pfaff — Dr. A. Ehrenzweig, *op. cit.*, Bd. II. 1. Hälfte, S. 72. (napred navedeno izd. od 1920. god.) vele da § 1489. ne važi »für die Fälle der §§ 409, 1036, 1037, 1040 bis 1043«: §§ 1036, 1037 i 1040 à 1043 tiču se, kao što znamo, slučajeva sličnih slučaju kojim se mi ovde bavimo; Dr. R. Ehmer, *op. cit.*, S. 180. und. 181., primećuje uz §. 196. Treće Novele (kojim §-om je izmenjen §. 1489. A. Grad. Zak.) da ovde ne spadaju »gesetzliche Ansprüche, die nicht auf einen Schaden-zufügung beruhen, wie zum Beispiel Klagen auf Ersatz nützlicher Verwendungen (§§. 1041, 1042. a. b. G. B.)«: nema sumnje da i »Ansprüche« na osnovu §§-a 331. i 332. Austr. Grad. Zak. (§. 204. našega Grad. Zak.) dolaze ovde! Najzad, §. 205. našega Grad. Zak., videli smo, smatra besavesnoga držaoca odnosno njegove naknade troškova kao onoga »koji se bez naloga i punomoćstva za tuđu stvar zauzeo«, a nesumnjivo je da potraživanja negotiorum gestor-a nisu »naknade štete« da bi ona mogla zastareti za tri godine po §-u 939. Srp. G. Zak. već kao tužba quasi ex mandato podleži zastarelosti od dvadeset i četiri godine (§. 930. a. Srp. G. Zak., Dopuna od 5. Maja, 1864, god., Zb. XVII., str. 237.), a ovo tim pre ima se primeniti i na savesnoga držaoca iz §-a 204. Po §. 852. Nem. Grad. Zak. tužba za naknadu štete iz nedopuštene radnje („Der Anspruch

Publiciana actio) ali ne i obaveza⁶⁾. Zaista, može se desiti da su troškovi tako veliki da vlasnik nema interesa da stvar vraća: za njega je bolje da stvar u takvim prilikama napusti.⁷⁾

auf Ersatz aus einer unerlaubten Handlung entstandenen Schadens...«) zastareva za tri godine što znači da naknada štete iz ugovora dolazi pod običnu zastarelost. Dr. B. Mathias veli ovde: »Die Verjährung der Schadenersatzforderung ist in bestimmten Fällen selbständig geregelt (852). Wo das nicht der Fall ist verjährt die Schadenersatzforderung wegen Nichterfüllung oder verspäteter Erfüllung in der gleichen Frist wie die ursprüngliche Forderung, weil sie sich aus dieser entwickelt und nur eine Entwicklungsphase dieser darstellt«: *op. cit.*, S. 1910., K. Cosack, *Lehrbuch des Bürgerlichen Rechtes* Erster Band, 7. Aufl., Jena 1922., S. 315. N. 2.

⁶⁾ Dr J. Krainz. — Dr L. Pfaff, — Dr A. Ehrenzweig, *op. cit.*, Bd. I., S. 699.:

„Nur der Eigentümer, der die Sache zurückgenommen hat, kann belangt werden; er ist aber nicht verpflichtet, die Sache zurückzunehmen.“ U istom smislu i § 1001. Nem. Gradj.: „Der Besitzer kann den Anspruch auf den Ersatz der Verwendungen nur gelten machen, wenn der Eigenthümer die Sache wiedererlangt oder die Verwendungen genehmigt“ (prvi stav): Dr O. Fischer und Dr Eugen Ebert, *Bürgerliches Gesetzbuch nebst Einführungs-gesetz*, elfte Auflage, München, 1921., § 1001.

⁷⁾ I u teoriji i u izvesnim zakonodavstvima (na pr. u Francuskom, v. A. Colin et H. Capitant, *Cours élémentaire de Droit civil français*, quatrième éd., Paris, 1924., t. II. p. 776. et suiv. sporno je kako pitanje o samom *pravnom karakteru* prava zadržanja tako i ono odnosno slučajeva u kojima treba to pravo priznati (A. Colin et H. Capitant, *op. cit.*, t. II., p. 779. vele za ove »...une solution mixte admettra le droit de rétention chaque fois qu'il y a *connexité* entre la créance et la chose retenue, debitum cum re junctum...«; Dr. B. Matthias, *Lehrbuch des Bürgerlichen Rechtes*, Berlin, 1914., S. 165.: »Das Erfordernis, dass beide Ansprüche, der Voranspruch des Berechtigten und der Gegenanspruch des Verpflichteten auf demselben rechtlichen Verhältnis beruhen (*Konnehtät*) ist dann erfüllt etc.«.)

Što se tiče prvoga pitanja (kakva je pravna priroda prava zadržanja), reći ćemo, najpre, da pravo zadržanja treba dobro razlikovati od prava zaloge. Pravo zadržanja ima u toliko sličnosti sa pravom zaloge što, i kod ovoga poslednjega prava, postoji pravo zadržanja: pravo zadržanja je jedan od atributa (elementa) prava zaloge (arg. iz §§ 322. i 325. G. Zak.), i dogod pravo zaloge traje, traju, razume

se, i svi njegovi atributi, pa, dakle, i pravo zadržanja. Samo, ova je bitna razlika između prava zadržanja kao *samostalnoga prava* (n. pr. u slučaju držaoca koji potražuje troškove učinjene za stvar) i prava zadržanja kao elementa prava zaloge što se, u prvom slučaju, pravo zadržanja gasi, čim poverilac, *ma iz koga razloga to bilo*, stvar iz ruku pusti, i taj poverilac dolazi tada u položaj običnoga (hirografernoga) poverioca i u pogledu stvari na kojoj je pre toga imao pravo zadržanja. Međutim, kod zaloge nije tako: ako je poverilac *radt svoje naplate* predao stvar vlasti da ona ovu javnim nadmetanjem proda (poverilac je dobio izvršnu sudsku odluku protiv dužnika, vlast je stvar uzela u popis, bilo onaj iz §§-a 403. i 404. bilo iz §-a 469. Građ. Sud. Post.), on time ne gubi svoje pravo zadržanja, jer pošto njegovo pravo zaloge, i posle predaje stvari vlasti, ostaje u snazi, to onda ostaje u snazi i njegovo ius retentionis, što će reći da izvršna vlast, koja je, u tom pogledu, predstavnik poverioca, ne sme predati stvar najvećem nadmetaču, pre nego što ovaj položi ponudenu (izlicitiranu) cenu (v., u ostalom, i §. 483. Građ. Sud. Post.: „Javno se prodaje za gotove novce, koji se polažu za pokretnu stvar odmah...“): kao god što dužnik ne bi mogao zahtevati od poverioca da mu stvar preda pre nego što mu dug isplati, isto tako i najveći nadmetač, koji tu plaća, tako reći, dug za dužnika, nema, takođe, pravo istaći takav zahtev. Ovde su sada poveriočeve ruke *ruke vlasti*, i ove poslednje ruke (kao i poveriočeve) imaju pravo (a i dužnost) da prodatu zalogu ne puste dok se dug (izlicitirana cena) ne položi.

Druga razlika između ius retentionis i zaloge u tome je što, ako poverilac koji ima pravo zadržanja, dopusti da vlast od njega stvar uzme radi naplate potraživanja drugih poverilaca (ona je, za ove, istu stvar uzela u popis: preventivni, §§ 403., ili prodajni, § 469. Građ. Sud. Post.), tada će on izgubiti svoje pravo zadržanja i biće, i odnosno stvari koja je bila kod njega, samo *običnt*, hirograferni, poverilac (doći će, u naplati iz nje, posle poverilaca koji su na istoj stvari dobili popis). Istina, može i on, kao svaki drugi poverilac, tražiti naplatu iz stvari koju drži i na kojoj ima pravo zadržanja, ali tada njegova zaloga, na osnovu dobijenoga popisa (§§ 403. i 404. odnosno § 469. Građ. Sud. Post.), ima svoj rang od dana kada je popis dobio (§ 469. G. S. P.) ili od kada je tražio zabranu (§ 381. G. S. P.), tako da, ako je ista stvar *ranije* uzeta u popis za račun koga drugog poverioca ili je na nju koji drugi poverilac *pre* njega stavio zabranu (pri čemu bi izvršna vlast, naravno, morala ostaviti stvari na čuvanju kod njega, poverioca

sa pravom zadržanja, ako ovaj ne bi hteo pustiti je iz ruku), on, poverilac sa pravom zadržanja, biće založni poverilac (na osnovu popisa ili zabrane) na drugom mestu, u slučaju ako bi, prelaseći preko svoga prava zadržanja (što nije dužan učiniti), predao stvar izvršnoj vlasti radi prodaje: on bi se tu iz izlicitirane cene, naplatio *posle* onoga prvoga poverioca.

Međutim, kada je slučaj pokretne zaloge pa neki drugi poverilac stekne popisom *resp.* zabranom, takođe, pravo zaloge na istoj stvari (koja je ostala kod poverioca-pridrznika: § 307. Građ. Zak.), taj poverilac biće u naplati *drugt* po redu, i ako je poverilac-pridrznik tražio i dobio, radi svoje naplate, popis odn. zabranu *posle* njega i ako je uz to još *predao* stvar vlasti radi prodaje, a to stoga što je poverilac-pridrznik imao već zalogu (n. pr. po ugovoru: §§ 304. i dalji Građ. Zak.) u ono vreme kada je novi poverilac zahtevao prinudnu naplatu, i popis odn. zabranu koju je dobio poverilac-pridrznik došla je ne da mu pravo zaloge dā (kao što je to slučaj kod onoga drugoga poverioca) nego samo da *ostvart* pravo zaloge koje je on već, po ugovoru (ako je ugovorna zaloga), imao. Dok je, sasvim drukčije kod prava zadržanja gde poverilac, kao što smo već videli, nema *prava zaloge* (vezati za to pravo pravo zaloge to bi značilo ustanoviti jedan slučaj *zakonske zaloge* tamo gde zakon ovu ne predviđa) i zbog čega on, u slučaju da je ko drugi pre njega izdejsstvovao za sebe popis ili zabranu i tako stekao zalogu, dolazi kao založni poverilac drugoga reda (ranga) po svome sopstvenom popisu ili zabrani te može biti izložen eventualnosti da ostane sasvim ili delimično neizmiren, ako stvar preda izvršnoj vlasti radi prodaje: ostaje mu, dakle, da bi takvu eventualnost izbegao, da ne pusti stvar iz ruku dok ga bilo poverilac koji je tražio izvršenje bilo dužnik bilo ko drugi ne isplati.

Iz istoga razloga ima i ova razlika između prava zaloge i prava zadržanja. U slučaju kada založni poverilac, koji nije tražio prinudnu naplatu, preda izvršnoj vlasti predmet svoje zaloge da bi ga ova, na zahtev *drugih* poverilaca, izložila javnoj prodaji, može se, sa puno razloga, istaći i braniti sistem po kome založni poverilac ne bi ni tada izgubio pravo zaloge (pa, dakle, ni pravo zadržanja: ovo ostaje, videli smo, sve dotle dok traje pravo zaloge čiji je ono samo atribut), ali pod uslovom da je založni poverilac, predajući stvar vlasti, *tzrečno* zadržao svoje pravo zaloge, i tada će se on naplatiti prvenstveno iz izlicitirane cene. (Jer, ako bi založni poverilac predao stvar vlasti *bez ovakve* izjave, to bi se smatralo kao prećutno napuštanje, od strane

poverioca, njegove zaloge. B. § 467. A. G. Z., koji navodi, među slučajevima gašenja zaloge, i taj: »...wenn sich der Gläubiger seines Rechtes darauf gesetzmässig begibt...«, što se može iz vesti i iz konkludernih radnji, § 863. A. G. Z.). I, zaista, pravilo da se pokretna zaloga konstituiše predajom stvari poveriocu u pridržinu, detenciju (zaloga je stvarni, realni, ugovor: v. § 307. Srp. Građ. Zak. i Dr. L. Marković, *Građansko Pravo*, I., Beograd, 1912. str. 533., § 451. A. Građ. Zak., i zbog toga § 1253. Nem. Građ. Zak., pošto je kazao da se zaloga gasi, ako poverilac vrati stvar vlasniku odn. dužniku, dodaje: »Der Vorbehalt der Fortdauer des Pfandrechts ist unwirksam«, odredba koja je jedno *ius cogens*: v. Dr O. Fischer und Dr. E. Ebert, *op. cit.*, § 1253.), ipak ima odstupanja od toga pravila: tako, poverilac koji je popisom (§ 403. i 404., § 469. Građ. Sud. Post.) dobio zalogu na pokretnoj stvari ovu ne drži već određeni staralac, odn. dužnik pod zakonskom odgovornošću, §§ 406. i 466. b. Građ. Sud. Post. (tada ovi drže stvar u ime poverioca); izvesne ustanove, kao les magasins généraux u Franc. Pravu, drže, za poverioce, stvari koje su ovima dužnici dali u zalogu (što omogućava da dužnik može dati u zalogu *istu* stvar većem broju poverilaca: v. M. Planiol, *op. cit.* t. II., p. 766.); zakupodavac ima pravo zaloge na stvarima u zakupljeno dobro unesenim, i ako ih on nema u svojoj detenciji (§ 686. S. G. Z.), osim već da se uzme da su one u njegovoj pridržini zato što se nalaze u njegovom dobru (odnosno da ih dužnik, zakupac, drži u njegovo ime). Na svaki način, gornji sistem (mišljenje) mogao bi se spori, jer, u koliko nam je to poznato, u našim zakonima to pitanje nije raščišćeno (možda bi se, u prilog istoga sistema, mogao navesti § 11. odelj. prvi Srp. Stec. Post; v. ovde i § 1101. Aust. Građ. Zak. prema Noveli III.), ali što je *nesumnjivo* to je da je, kod prava zadržanja kao samostalnoga prava (dakle koje nije elementat prava založnoga), isključeno da bi poverilac mogao, predajući stvar izvršnoj vlasti (odn. staraocu iz §§-a 406. i 466. S. G. Sud. Post.) radi prodaje za račun *drugih* poverilaca (koji su na istoj stvari dobili popis ili zabranu), rezervisati za sebe pravo zadržanja (t. j. da se stvar ne sme predati kupcu na javnoj prodaji pre nego se on, poverilac sa pravom zadržanja, ne naplati). Takva rezerva njegova ne bi imala nikakve zakonske vrednosti (v. §§ 13. i 538. S. Građ. Zak.), pošto je pravo zadržanja *besuslovno* vezano za državinu odn. detenciju poveriočevu, tako da je, za razliku od založnoga prava, pravo zadržanja, kao samostalno pravo, pravno nemoguće, ako se stvar ne nalazi u posesiji ili pridržini samoga poverioca. Otuda, u slučaju malo čas predviđenome, po-

verilac, koji je pre predaje stvari imao pravo zadržanja i koji se je mogao, dok je stvar bila u njegovim rukama, naplatiti *prvenstveno*, postaje sada obični, hirograferni, poverilac.

Što se tiče pitanja gore već postavljeno, da li se pravo zadržanja može istaći *erga omnes*, autori (n. pr. A. Colin et H. Capitant, *op. cit.*, t. II., p. 777.) primećuju s razlogom, da bi to pravo, ako bi ono postojalo samo u odnosima stranaka (inter partes) t. j. dužnika i poverioca, imalo malo praktične vrednosti, za ovoga poslednjega: pravo zadržanja u toliko bi tada koristilo poveriocu što bi dužnik hitao da dug što pre plati, kako bi dobio stvar natrag ranije (A. Colin et H. Capitant, *op. cit.*, t. II. p. 777.). Naravno, ako stvar dužniku nije mnogo potrebna, on se ne bi mnogo žurio da dug plati.

Gde će naročito pravo zadržanja za poverioca vredeti to je prema *trećim licima*. I zato se većinom i uzima da to pravo postoji i prema ovim licima. I tako: 1) Ono postoji prema hirografernim poveriocima dužnikovim, koji, u ostalom, nemaju u opšte drugi ni bolji položaj nego dužnik (A. Colin et H. Capitant, *op. cit.*, t. II., p. 777.). Ovo isto, i tim pre, vredeti i za naslednika dužnikovoga; 2) Pravo zadržanja može se, tako isto, istaći i poveriocima koji su, na istoj stvari, stekli pravo zaloge popisom odn. zabranom (dakle i protiv stečajne mase, v. na pr. slučaj predviđen čl. 1613. Fran. Građ. Zak.: A. Colin et H. Capitant, *op. cit.*, t. II. p. 777) ili ugovorom (v. §. 1205. Abs. 2. Nem. Građ. Zak. o tome kako se može založiti pokretna stvar na kojoj vlasnik ima samo *posrednu* državinu, den mittelbaren Besitz); 3) Isto pravo postoji i protiv pribavilaca prava svojine ili službenosti (usus-a odn. usus-fructus-a) na dotičnoj stvari. (Razume se, u ovom poslednjem slučaju kao i u slučaju pod 2), može se istaći pitanje prvenstva odn. sigurnosti datuma i bonae fidei poverioca koji ističe pravo zadržanja: n. pr. prodavac, posle prodaje svoga časovnika a pre njegove prodaje kupcu, da časovnik na opravku časovničaru, može li ovaj istaći pravo zadržanja za svoje troškove prema kupcu, ako je on znao da je stvar već bila prodana? U slučaju pod 1) mogućna je opet primena akcije Pauliane). Na taj način, pravo zadržanja, i ako nije isto što i pravo zaloge, ipak, praktički, obezbeđuje poverioca, dotle dok je stvar u njegovim rukama, onako isto kao i zaloga: kao i ova, ona je čak jedan *privilegium*, (M. Planiol, *Tratté élémentaire de Droit civil*, t. II., 9. éd., Paris, 1923, p. 801. et 802.) zbog čega je poverilac sa pravom zadržanja jači od svih onih poverilaca kojima je Zakon o Stecišnom Postupku obezbedio privilegije, osim poverilaca iz §-a 8. tač. 1. i 4. (Ove poverioce Stec. Po-

WWW.UNI.LB.RS.
 У
Н
И
В
Е
Р
З
И
Т
Е
Т
С
К
А
Б
И
Б
Л
И
О
Т
Е
К
А

stupak stavlja i iznad založnoga poverioca, v. i Dr. Velizar Mitrović, *Stičajno Pravo sa naročitim osvrtom na Srpsko Zakonodavstvo*, Beograd, 1926., str. 134. i 135.).

Kag što smo već приметили, u Francuskom Zakonodavstvu je pitanje o pravu zadržanja (droit de rétention) uopšte sporno a specialno u koliko je reč o njegovom dejstvu prema trećima (les tiers). Ali, »La Jurisprudence et la majorité des auteurs n'ont jamais hésité à se prononcer en faveur de l'opposabilité du droit de rétention (Civ., 8 decembre 1868., D. P. 69. 1. 76., S. 69. 1. 272)»: A. Colin et H. Capitant, *op. cit.*, t. II., p. 777.

Sporno je, tako isto, da li je ovo pravo stvarno (ins in re, droit réel Sachenrecht): ako se bitnost stvarnoga prava sastoji u tome da je ono *erga omnes* (što je sumnjivo, jer, u krajnjoj analizi, svako privatno pravo, dakle i tražbeno, vredi erga omnes, a ne samo stvarno, onda je *tus retentions*, kao što iz dosadašnjega izlaganja izlazi, stvarno pravo. [Međutim, ako se stvarno pravo shvati samo kao pravo neposrednoga uticanja čoveka na stvar na osnovu čega vlasnik stvari iz ove izvlači materialne koristi, bilo sve, *svojina*, bilo delimično, *službenost*, onda ni samo pravo zaloge ne bi bilo stvarno a još manje pravo zadržanja. Mi smo isto pitanje, o karakteru stvarnoga prava, dodirnuti i u svojoj raspravi: *La legitime défense en cas de possession et de détention. Essai l'étude de Droit pénal et de Droit civil* (Extrait de la »Revue pénitentiaire et de Droit pénal,« Paris), Melun, 1923., p. 1. № 1.). B. o pravu zadržanja u Nem. Pravu: Nem. Trgov. Zakonik od god. 1897. (§. 371. gde nije potreban, za postojanje toga prava, onaj uslov koneksiteta); Dr. O. Fischer und Dr. E. Ebert, *op. cit.*, §. 772.; Eneccerus-Kipp-Wolff, *Lehrbuch des Bürgerlichen Rechtes*, II. Bd., Erste Abt., von Dr. Martin Wolff, 4. Aufl. Marburg, 1921., §§. 84., 86., 136., 159., 126.; Dr. B. Matthias, *op. cit.*, S. 164. à 166. (Nem. Grad. Zak. daje tu poveriocu pravo tužbe za slučaj da izgubi državinu odn. detenciju stvari: vi, clam, precario): za Švajc. Pravo v. čl. 895. i dalje Švajc. Grad. Zak.: Dr. M. Gmür i drugovi, *Kommentar zum Schweizerischen Zivilgesetzbuch: Sachenrecht*, I. Abt., von Prof. Dr. H. Leemann, 1. Aufl., Bern, 1920., S. 700., 716., 722.; III. Abt. von Dr. Fritz Ostertag, 2. Aufl., Bern, 1920., S. 939; Dr. A. Egger i drugovi, *Schweizerisches Zivilgesetzbuch*: Dr. Carl Wieland, *Das Sachenrecht*, Bern. 1911. S. 461—468.; Dr. Eugen Curti-Forrer, *Schweizerisches Zivilgesetzbuch mit Erläuterungen*, Zürich, 1911., S. 662. und 663. (i po Švajc. Grad. Zak., ako poverilac izgubi, vi, clam ili precario; stvar na kojoj ima pravo zadržanja, može je tražiti natrag tužbom na osnovu čl. 927.);

čl. 57., 272/4., 286., 401., 434., 451., 485., 491. Švajc. Oblig. Prava (Obligationenrecht) od 30. marta 1911. god. (po n. k.), Taschenausgabe prof. Dr. H. Oser. 4. izd., 1920., Zürich. (M. Planiol veli, ovde, da: »aucun texte général n'a consacré l'exception non adimpleti contractus« već pomenuti Zakon predviđa pravo zadržanja samo za »les impenses«: *op. cit.*, t. II., p. 804. n. 2540.).

Naš Grad. Zakonik, isto tako, nepotpun je i kod pitanja prava zadržanja koje ulazi u sastav zakupčeve zaloge iz §-a 686. Ili, tačnije, on je i suviše lakonski u opšte kod zaloge zakupodavčeve (svega o njoj ima ovaj jedan propis, § 686.). Tako, postavlja se pitanje: da li zakupodavac može, i pod kojim uslovima, da sačuva svoje pravo zaloge, ako su stvari zakupčeve popisane za račun *koga drugog* poverioca (jer svaki poverilac ima pravo da traži naplatu i iz onih zakupčevih stvari koje je ovaj uneo u zakupljeno dobro, pod rezervom, naravno, prava zaloge zakupodavčeve, a po onom pravilu da *sva* imovinska dobra dužnikova služe kao *opšta* zaloga njegovim poveriocima, v. čl. 2092. Francuskoga Građanskog Zak. i M. Planiol, *op. cit.*, t. II., p. 64. et. suiv.) i, *po njegovoj dozvoli*, iznesene iz zakupljenoga dobra radi javne prodaje? Na ime, može li on to postići prostom *izjavom* učinjenom izvršnoj vlasti, prilikom popisa (za drugog poverioca), da, dopuštajući iznošenje stvari iz svoga dobra u cilju prodaje, on se ni najmanje time ne odriče svoga prava zaloge [koja bi izjava, razume se, imala biti stavljena u protokol popisa (§ 404., §§ 466., 466. a. i 466. b. G. Sud. Post.)]?

Ranije, pre Novela (1914.—1916.), bilo je sporno, i u Austr. Pravu, da li je zakupodavac mogao, i u kom slučaju, sačuvati svoje pravo zaloge, i ako se, u vremenu njegove naplate, stvari zakupčeve koje su bile unesene u zakupljeno dobro više tu nisu nalazile? (Razume se, ovde se apstrahuju stvari zakupčeve koje su određene samim njegovim zanimanjem, da budu iznesene iz zakupljenoga dobra, kao što je n. pr. slučaj zakupca-trgovca: v. Dr. Drag. Arandelović, *Zakonsko založno pravo davalaca pod krtiju i zakup*, »Branitič«, Br. od marta 1903. god., str. 12.). Po jednom mišljenju, zakupodavac je gubio pravo zaloge, ako je bio dopustio da se, za račun nekog drugog poverioca, stvari iz dobra zakupljenoga iznesu (u aukcionu salu) radi javne prodaje, bez obzira na njegovu, zakupodavčevu, protivnu izjavu: u ovom pogledu, pravo zaloge zakupodavčeve izjednačavalo se sa pravom zadržanja. (U opšte taj slučaj bio je diskutovan, a zbog Dvorskoga Dekreta od 10. Aprila, 1837. god. po n. k.: Dr M. V. Stubenrauch, *op. cit.*, Bd II., S. 344., Anm. 2.). Samo onda ako je zakupodavac tražio i dobio popis

У
Н
И
В
Е
Р
З
И
Т
Е
Т
С
К
А

Б
И
Б
Л
И
О
Т
Е
К
А

na stvarima zakupčevima (»gerichtliche Beschreibung der vorhandenen Effekte«: Dr M. V. Stubenrauch, *op. cit.*, *loc. cit.*) radi svoje sopstvene naplate, i stvari, u tom cilju, bile iznesene, zadržavao je on pravo zaloge (dakle i pravo *prvenstvene* naplate, bez obzira na to što bi bilo i drugih poverilaca sa popisom pa čak, možda, i sa popisom ranijim, jer popis zakupodavčev realizuje njegovu *zakonsku* zalogu koja je jedan, videli smo, privilegium. V. ovde § 560. Nem. Grad. Zak. i Dr O. Fischer und Dr E. Ebert, *op. cit.*, § 560.: »Das Pfandrechts — t. j. des Vermieters — erlischt nicht im Falle des § 805. C. P. O.«, a to je: Zivilprozessordnung vom 30. Januar 1877., in der Fassung der Bekanntmachung des Reichskanzlers vom 20. Mai 1898. und des Gesetzes vom 5. Juni 1905.«: Dr H. Fitting, *Der Reichs-Civilprozess*, 12. und 13. Auflage, Berlin 1907., S. 581. und 582.), Otuda, zakupodavac koji nije stvari zakupčeve još bio popisao niti tražio sudsku naplatu, nije trebao, po ovom mišljenju, da dopusti da se stvari, za račun drugih poverilaca, iznesu, dok se njegova zakupnina prethodno ne izmiri.

Danas, pak, ovo pitanje je izrečno normirano, u Austrijskom Pravu, Novelom III (§ 139.) koja je izmenila i dopunila § 1101. A. G. Z. a, na ime, zaloga zakupodavčeva, u gore predviđenom slučaju, ne gasi se, ako zakupodavac, u roku od *tri* dana, pošto su stvari iz zakupljenoga dobra iznesene za račun drugog kog poverioca, svoju tražbinu prijavi [»Das Pfandrecht erlischt, wenn die Gegenstände vor ihrer pfandweisen Beschreibung entfernt werden, es sei denn, dass dies infolge einer gerichtlichen Verfügung geschieht und der Vermieter binnen drei Tagen nach dem Vollzuge sein Recht bei Gericht anmelde.« V. ovde: Dr. A. Ehrenzweig, *System des oesterr. allg. Privatrechts*, I. Band: Zweite Hälfte: *Das Sachenrecht*, Wien, 1923., S. 452., i Marcel de Gallaix, *La Reforme du Code civil autrichien (1. Janvier 1917.)*, Préface de Dr J. v. Schey, Paris, 1925., p. 173]. Ali, inače stari sistem ostaje: zakupodavac gubi bezuslovno pravo zaloge, ako se stvari, *ma to bilo i bez njegovoga znanja odnosno dozvole*, iznesu iz zakupljenoga dobra (§ 139. Novele III., odn. sadašnji § 1101. A. G. Z. tu je kategoričan, kao što smo gore videli: »Das Pfandrecht erlischt, wenn die Gegenstände vor ihrer pfandweisen Beschreibung entfernt werden, es sei denn...«, gde sada dolazi onaj već navedeni izuzetak): za pravo zaloge zakupodavčeve nije vezano nikakvo *pravo sledovanja* (kao ni za drugu pokretnu zalogu: pravo sledovanja atribut je samo nepokretne zaloge, hipoteke), i zakupodavac ne može to pravo istaći čak ni protiv držalaca odn. detentora *malae fidei*. Austr. Grad. Zak., dalje, ne daje zakupodavcu ni pravo *vindikacije*

te da stvari, protiv njegove volje iznesene, vrati tamo gde su bile kao štu to čini Franc. Grad. Zak. (čl. 2102.: *droit de revendication du bailleur*) i Nem. Grad. Zak. (§ 561. Abs. 2.). Zakupodavac nema tu protiv trećega lica ni *interdictum recuperandae possessionis*, pošto, u Austr. Pravu, državinske tužbe pretpostavljaju državinu a zakupodavac nije držalac pa, čak, ni pridržnik, bar ne neposredni (*contra*: Nem. i Švajc. Grad. Zak. koji i detentoru daju pravo na interdikte). Sve što zakupodavac može to je da se, na osnovu ugovora o zakupu, obrati zakupcu te da on, tužbom koja bi mu tu stajala na raspoloženju po zakonu, stvar od njenoga sadašnjega držaoca oduzme i vrati je u zakupljeno dobro, ali i ovo samo tako ako zakupac ne bi, u tom dobru, imao dovoljno stvari za obezbedu naplate zakupne cene (jer zakupodavac, bar po §. 703. S. Grad. Zak., ima pravo otkaza zakupa i pre roka kada zakupac »sa platom zapadne tako, da ni sigurnosti dovoljno nema.«; §. 1118. A. G. Z. nije ovde, kao naš, tako jasan ni izrečan). Inače, zakupodavac ima pravo jedino na samopomoć (*Selbsthilfe*) to jest da stane, ne samo pravno (pomoću vlasti) već i fizički, na put zakupcu (ili kome drugom) da stvar iz zakupljenoga dobra ne iznese (§§. 19. i 344. A. G. Z., §§. 8. i 208. S. G. Z., čl. 944. Crn. G. Zak.; §. 561. Nem. i čl. 926. Švajc. Grad. Zak.).

Što se našega Prava tiče, §. 686. Gr. Zak. ima se tumačiti s pogledom na raniji sistem Austr. Grad. Zak. Nesumnjivo da, po našem Grad. Zak., zakupodavac koji je, *bes izrečnoga zadržanja prava zaloge*, dopustio da se stvari zakupčeve iznesu radi javne prodaje za račun drugih poverilaca, gubi pravo zaloge, i za očuvanje svoga prava zaloge njemu, kod nas, nedostaje ona ustanova iz §-a 139. Treće Austr. Novele. Pitanje je da li zakupodavac može svoje pravo, u pretpostavljenom slučaju, sačuvati izjavom koju bi dao vlasti u momentu iznošenja stvari, pitanje koje se, kao što smo već videli, postavlja u opšte kod pokretne zaloge. Jer, ako bi se, možda, mogao u prilog ovoga mišljenja navesti §. 11. Stec Post. (što nije sigurno, pošto, najpre, tu se ne veli izrečno da je založena stvar oduzeta od poverioca i prodana javno izvan domašaja njegove privatno-pravne vlasti, a, zatim, može se, sasvim, uzeti da se onaj popis koji se u stečaju vrši odnosi i na založnoga poverioca tako da, ako on posle popisa njegove zaloge, stvar preda stečajnom staraocu, on time ne napušta svoje pravo zaloge već, naprotiv, hoće da se to njegovo pravo, pomoću stečajnoga popisa koji je učinjen i u njegovom interesu, *ostvart*), opet tome mišljenju smeta redakcija §-a 686. G. Z. (»može iste stvari svagda u zalozi zadržati radi naplate još neplaćene

Ova opšta objašnjenja odnosno ostvarivanja tražbine držaoca na naknadu troškova oko stvari vrede, razume se, i za specialan slučaj takve

cene« dakle, njegovo pravo prvenstvene naplate pretpostavlja da su stvari još u zakupljenom dobru, tako da zakupodavčeva zaloga dobija, u ovom obziru, vid običnoga prava zadržanja). Samo kada se stvari iznesu iz zakupljenoga dobra po popisu zakupodavčevom i radi njegove naplate, ostaje tada, i pored iznošenja, njegovo pravo zaloge očuvano (§§. 304., 312., 320. G. Z.), pa, razume se, i njegovo pravo prvenstvene naplate, i ako bi, možda, bilo poverilaca sa starijim popisom na istim stvarima.

U ostalom, i ono što smo, za Aust. Pravo, kazali odnosno *vindikacije* zakupčevih stvari iznetih iz zakupljenoga dobra protiv volje zakupodavaca, ima se primeniti i na naše Pravo.

tražbine kod Pauliana actio (bila ta tražbina u korist poklonoprimca, bilo njegovih sledbenika).

(U istom smislu i Dr. D. Arandelović, *op. cit.*, »Branič«, 1903., str. 158. i 159.).

Mi smo se, u ovoj primedbi, samo *grosso modo* dotakli prava zadržanja i zaloge, jer ta pitanja su i suviše prostrana da bi mogla biti opširnije raspravljana u jednoj, ma i podužoj, primedbi. U ostalom to nam nije ni bila ovde namerna niti je tome bilo mesta u jednom članku čiji je predmet drugi. Ali čitaoci koji bi se detaljnije istim pitanjima interesovali, naći će, u delima u ovom radu navedenima, dovoljno podataka za to. (Za našu jurisprudenciju kod *pokretne zaloge* i kod §-a 686. G. Z. videti: G. Niketić, *Gradanski Zakonik*, 3. izdanje, Beograd, 1922., str. 191. à 206., 375.).

PRAVNI KARAKTER NOVČANIH ULOGA KOD BANAKA I ŠTEDIONICA

DOBRA S. PETKOVIĆ

ADVOKAT

1.) Od pasivnih operacija, kojima banka priobavlja kapitale, uloži (dépôt. Bankdepot) zauzimaju, kao što je poznato, prvo mesto. To je glavni izvor bankovnoga kredita i, u isti mah, osnova svih aktivnih operacija, naročito trgovačkih banaka.

Primanje uloga (depozitna operacija, l'opération de dépôt. Depositengeschäft) vrši se danas kod banaka, uglavnom, u dva oblika:

a) na *tekući račun*. Banka stvara svome klijentu t. zv. tekući račun, na čijoj mu *credit* strani unosi redom sve sume, koje joj položi ili mu se inače moraju uračunavati, a na strani *debit* beleži mu, opet, sve izdate sume, pod uslovom da *debit* ne premaša njegov *credit*, drugim rečima da bi saldo iznosio uvek u bančinu korist. Otvaranje takvoga pasivnoga tekućega računa ili je *prosto* ili *uslovno*: u prvom slučaju, novac se može tražiti i podići bez ikakvoga prethodnoga javljanja; u drugom — samo po prethodnom javljanju, obično po isteku jednoga, tri, pet i sedam dana od dana saopštenja. Otvaranjem takvoga tekućega računa banka postaje, u neku ruku, blagajnikom ulagača: prima od njega ili od trećih lica za njegov račun iznose gotovoga novca ili drugih vrednosti, koje imaju cirkulaciju kao novac; kreditira njegov tekući račun sumama, koje se prenose sa tekućeg računa drugih lica ili dobijaju od rea-

lisanja vrednosti i obveza primljenih u komisijon kao i sumama, koje pripadaju komitentu po meničnom eskontu i zajmovima svih vrsta; vrši isplate u gotovu komitentu lično i drugim licima po njegovu nalogu; debituje komitentov račun sumama, koje prenosi na tekući račun drugih lica, kao i sumama, za koje mu izdaje uputnice i čekove na druge banke.

b) na *uložnu knjižicu*. — Ulogač koji daje banci novac kao ulog na štednju dobija uložnu knjižicu (carnet de dépôt, Einlagebuch), u kojoj mu se upisuju: sve uplate i sve izvršene isplate, datum uplata i isplata, kolika se kamata plaća na ulog, može li se ulog podići bez otkaza ili sa otkazom, i druge pogodbe izmedju banke i ulagača¹⁾.

Sa gledišta naknade za korišćenje kapitalom,

¹⁾ Uložne su knjižice nepotpune hartije na donosioca (Inhaberpapiere). Za njih važi, do duše, načelo: da je držalac prema dužniku ovlašćen da naplati potraživanje (§ 866 G. Z.), ali ne i drugo načelo: da svaki pribavilac papira postaje vlasnikom i poveriocem (§ 288 G. Z.). Banka je ne samo ovlašćena da izvrši isplatu donosiocu nego i obavezana. Potreba je da se poštede ulagači od izdavanja isprava cesije ili punomoćija. Ali ni u koliko nisu uložne knjižice namenjene trgovačkom prometu. Zbog toga savesan pribavilac ne uživa zaštitu po stvarnom pravu. Samo pravi poverilac može svoje potraživanje preneti drugome ustupanjem. (Ehrenzweig-Krainz: System des österreichischen allgemeinen Privatrechts 1920 II S. 229.)

koji je dat banci na raspoloženje, ulozi se razlikuju na *kamatne i beskamatne*. Ogromna većina uloga pripada prvoj kategoriji. Samo emisione banke, nezainteresovane za pritanje uloga, ne plaćaju kamatu na uloge po tekućem računu; ako ipak imaju uloge, uslovljava ih poglavito neophodnost da pojedinci i novčane ustanove kod tih banaka moraju imati uloge za operacije po uzajamnom tekućem računu ili za vršenje isplata uputnicama i čekovima.

2.) Današnji novčani ulozi kod banaka i štedionica bitno se razlikuju od uloga ranijega doba. Pre su banke i štedionice primale uloge samo na čuvanje i upravljanje. To su bili ulozi u pravom smislu te reči, ulozi na načelima ugovora ostave: pravo vlasništva na uloge ostalo je ulagačima; banke se nisu njima koristile.

Danas banke pridružuju primljene uloge svojoj blagajni, obvezujući se da vrate ulagačima uložene sume odmah na zahtev ili na ugovoreni rok.

Kakva je pravna priroda uloga? Njihov ekonomski značaj upućuje da se smatraju kao ugovor zajma: banka zajmi da bi dala u zajam, javljajući se kao posrednik u kreditu.²⁾ Ipak protivu toga gledišta u stranoj pravnoj literaturi ističu se prigovori, i u ulozima vide se odlike ugovora nepravilne *ostave* (depositum-a irregulare) a ne zajma. Primajući uloge, banka, kaže se, čini uslugu ulagaču, a ne ovaj njoj.³⁾ Drukčije nego kod zajma stoji kod uloga interes kreditora. Kad bankar uzima budi kakvu zaradenu sumu, to se zbiva za to, što klijent upravo trenutno ima tu sumu na raspoloženju, a ne za to, što je ona potrebna bankaru. Prema potrebi klijenta za novcem obično se menja i stanje uloga. Zajam ne bi mogao klijent po svojoj volji ni povećavati ni smanjivati⁴⁾. Dalje, kod zajma rok za povraćaj postavlja se u interesu dužnika, dok se kod uloga određuje u interesu ulagača⁵⁾.

U nas je, u koliko nam je poznato, malo dodirivano pitanje o pravnoj prirodi bankovnih i štedioničkih uloga. Uglavnom, ima dva mišljenja: po jednom ulozi su *zajam*⁶⁾, a po drugom redovna *ostava*⁷⁾. Sudovi, u svima ste-

čajnim raspravama i u raspravama o prinudnom ravnanju van stečaja, stalno, *prečutno*, tretiraju prijavljene ulagače za potraživanja od datih uloga na štednju kao *obične poverioce* i stavljaju ih sa njima na ravnu nogu. Jedna sudska odluka a po parnici za povraćaj uloga po *tekućem račun* zauzela je suprotno gledište: *u njoj se ulog po tekućem računu tretira kao ugovor redovne ostave, a usluge, koje bankar čini ulagaču na podlozi uloga po tekućem računu, kao posledica ugovora o najmu*⁸⁾.

njegovih izlaganja mora zaključiti da on smatra uloge kao ugovor redovne ostave. (... „Ulagač, prema gore navedenom, ne može se smatrati kao poverilac, i on iz njih mora biti izdvojen. Ulagačevo pravo ne može se negirati ni reducirati. Ulagač ima da dobije svoje uloženo na prvo mesto. On se, dakle, ne sme smatrati kao poverilac. Prema njemu, sleđstveno ne može biti ni prinudnoga ravnanja.“)

8) „Branič“ God. 1926. Br. 4 i 5. Str. 85.: „Potraživanje jedne banke od druge od datog joj gotovog novca za izvršivanje isplata i drugih poslova smatra se kao dug od ostave a ne od zajma“, i t. d. odluka o. s. K. S. od 9. novembra 1925. Br. 9943. C. B. sa Cetinja predstavila je tužbom, da je imala u 1915 godini kod filijale bankarske radnje B. B. u Skoplju svoj depo zlata, s kojim je raspolagala u toku pomenute godine i filijala B. B. vršila je preko svoje ekspoziture u Solunu iz depoa isplate u zlatu za račun C. B. komitentima ove; da su sa okupacijom Srbije i Crne Gore krajem 1915. god. sve transakcije između C. B. i B. B. prekinute i da je tek po oslobodjenju B. B. poslao C. B. izvode tekućih računa iz svojih knjiga, iz kojih se vidi da C. B. ima kod njega u srebru 17.820,35 din. i 38.083,25 din. u zlatu na dan 1. januara 1920 god. i t. d. Beogradski Trgovački Sud, kao sud prve instancije, u svojoj presudi od 28 maja 1924. g. Br. 15783 sudeći spor, ovako rezonira o pravnoj prirodi spornih odnosa između parničara: ... neumesno je tvrdjenje tužilačke strane, da je tužilačka banka dala tuženom sporne sume kao ostavu (§ 569 gradj. zak.) jer se to ne potvrđuje ni korespondencijom priloženom uz tužbu ni podnetim računima, a tek što se u pismu tuženog od 10. septembra 1915. god. navodi ceo telegram i u njemu spominje depo zlata, ne znači da između tužilačke banke i tuženog postoji ugovor o ostavi § 569 g. z. naprotiv iz podnesene korespondencije i iz podnetih računa vidi se da su postojali računski odnosi dugovanja i potraživanja između tužilačke banke i tuženoga, koji imaju karakter ugovora o zajmu iz §§ 593 i 599 g. zak. pa se na osnovu ovih zak. propisa ovaj spor ima i presuditi. — Beogr. Apelac. Sud, po nezadovoljstvu parničara, odbacio je to gledište Prvostepenoga Suda kao nepravilno, sa ovih razloga: „1. da je tužena strana primila na čuvanje kao depo tuđ novac i to od tužilačke banke; da tužena strana nije postala sopstvenik tako primljenog novca i da nijednog trenutka nije bila vlasna da primljeni novac na svoju korist upotrebi niži uživa; i 2. da je tužena strana primila na sebe obavezu uz nagradu (proviziju) kao što se to utvrđuje podnetom korespondencijom i § 75 trg. zak. da po nalogima tužilačke banke vrši isplate komitentima tužilačke banke a za račun i na teret tužilačke banke. Prema ovako utvrđenom stanju stvari, Beogradski Apelacioni Sud dalje nalazi da postojeći pravni odnosi između tužilačke banke i tužene strane utvrđuju: 1. Postojanje ugovora o ostavi između tužilačke i tužene strane §§ 569, 570 i 571 gradj. zak.; i 2. Da su postojeći računski odnosi proizišli kao poslovna posledica zaključenog ugovora o najmu između tužioca i tuženog, — § 706 gradj. zak. — te da je prema svemu

2) Šeršenjević F. G.: Kurs trgovagovo prava 1924. II str. 479.

3) Dernburg H. Dr: Pandekten 1897 B, II S. 253.

4) Ebrenzweig-Krainz: op. cit. II. S. 354.

5) Lyon-Caen & Renault: Traité de Droit Commercial 1894. t. IV. p. 453.

6) Sp. Radojčić: Osnovi Trgovačkog Prava. 1912. g. Str. 337.

7) Mhajlo D. Jovanović, sudija Kasac. Suda: „Prinudno Ravnanje“ u Arhivu za Pravne i društvene nauke br. 3, od oktobra 1924. god. — Doduše, Jovanović se izrikom ne izjašujava o pravnoj prirodi uloga, ali se iz

3.) Pravilan ugovor o ostavi, pored ostalih odlika, karakterišu, kao što je poznato, i ove bitne odlike: depozitar ne postaje vlasnikom stvari, koju je primio na čuvanje i za to ne snosi rizik i opasnost za njenu slučajnu propast (§§ 569 i 575 GZ.); depozitar se ne može obvezivati da plaća deponentu interes; depozitar mora vratiti stvar deponentu, čim mu je zatraži, pa bio rok za povraćaj stvari ugovoren ili ne; usluga se ugovorom o ostavi čini pretežno deponentu, a ne depozitaru; deponent plaća depozitaru nagradu za čuvanje stvari, ako je nagrada ugovorena, a ne depozitar deponentu.⁹⁾

ovome, tužena strana sa svoje strane obavezna, da ostatak od sume novaca primljenih na čuvanje, nevredimo natrag vrati tužilačkoj banci, kao deponentu § 16 u vezi § 69 gradj. zak. — Kasac. Sud odlukom svoga odelenja od 11. maja 1925. i svoje opšte sednice od 9 novembra 1925. Br. 9943, odobravajući presudu Apelacionog Suda, usvojio je kao tačne i gore citirane razloge u njoj.

⁹⁾ Ehrenzweig-Krainz op. cit. B. II. S. 357. — Ennece rus Ludwig Dr. Lehrbuch des Bürgerlichen Rechts 1922. B. I. S. 493.

Današnji novčani ulozi kod banaka i štedionica, ni po *tekućem računu* ni po *uložnim knjžicama*, kao što je poznato ne nose na sebi te odlike: banke primaju novac od ulagača ne u nameri da ga čuvaju, nego da sa njime raspoložu po svome planu; primajući uloge, one gledaju na njih sa svoga komercijalnog gledišta, te po tome ne može biti ni reči o kakvoj usluzi u interesu ulagača; rizik i opasnost za primljene uloge snose banke, a ne ulagači; ako je rok ugovoren, banka ne može da vrati novac ulagaču pre isteka ugovorenoga roka; banka plaća interes ulagaču na uloženi novac, a on njoj ne plaća nikakvu nagradu što mu je primila ulog.

Stoga je nemoguće primiti kao tačno posmatranje naše judikature da su ulozi pravilan ugovor o ostavi. To je gledište, u ostalom, potpuno usamljeno. U stranoj pravnoj literaturi i judikaturi, u koliko nam je poznato, nema pristalica.

SVOJINA I PRAVO RASPOLAGANJA ROBOM PO CARINSKOM ZAKONU

DAN. V. STEFANOVIĆ

NAČELNIK CARINSKE UPRAVE U PENZIJI

Često se u praksi pojavljuje pitanje o svojini robe koja se nalazi kod carinarnice. Dešavaju se i slučajevi stavljanja zakonskih obezbeđenja na takvu robu, a po traženju poverilaca, i raznih naplata od strane države i privatnih lica.

Carinski zakon propisujući dužnosti i prava deklaranta, na više mesta pominje sopstvenika robe. Tako u čl. 33. veli se da će carinarnica dopustiti „sopstveniku robe“, na osnovu podnesenog *tovarnog lista* ili *duplikata prijave (stovarnice)* da može „svoju robu“ radi sastavljanja deklaracije pregledati i t. d. Dalje, do podnosaња deklaracije carinski zakon, radi raspolaganja robom, smatra kao sopstvenika ono lice u čijim je rukama tovarni list odn. duplikat prijave. Zna se da vozilac prema naznačenoj adresi predaje tovarni list adresatu, naznačenom primaocu. Ali često, naznačeni primalac ne mora da bude stvarni sopstvenik robe, pa i ako ima u rukama tovarni list, te ga carinarnica zbog toga smatra kao sopstvenika. U velikom i razvijenom prometu dešava se n. pr. da roba dolazi na ime transportera ili carinskog posrednika s tim da oni robu za poručioaca ocarine i dalje mu istu otprave. Ovo je naročito slučaj

ako je dotični sopstvenik i poručioac u unutrašnjosti.

U pogledu prava raspolaganja carinskom robom za vreme carinjenja prema čl. 35—36. carinski zakon smatra kao sopstvenika „čija je roba“, lice, deklaranta koga, us deklaraciju podnesene isprave (o kojima se govori u članu 34. tovarni list, račun o vrednosti robe, uverenja i t. d.) označavaju *kao sopstvenika robe*. Prema ovome, po carinskom zakonu samo se takva lica smatraju kao punopravni sopstvenici carinske robe.

Što se tiče prava raspolaganja carinskom robom posle carinjenja i posle naplate carinskih dažbina, po čl. 48. pravo na podizanje takve robe ima onaj koji podnese uplaćenu deklaraciju odn. priznanicu, koje se u smislu §§ 187. i 188. gradj. sudskog postupka smatraju kao javne isprave.

Tako se po carinskom zakonu raspravlja pitanje sopstvenosti carinske robe. Medjutim, u danim slučajevima, kada zbog sporova o svojini nju treba nepobitno utvrditi, ne mogu kao osnova za rešenje toga pitanja služiti propisi carinskog zakona. U takvim slučajevima mora se poslužiti dokazima predviđenim u gradjan-

У
Н
И
В
Е
Р
З
И
Т
Е
Т
С
К
А

Б
И
Б
Л
И
О
Т
Е
К
А

skom sud. postupku u vezi sa propisima građanskog, trgovačkog i t. d. zakona. Na to je gledište stao i Državni Savet n. pr. u odluci od 26. februara 1910. god. Br. 2572. Bilo je slučajeva da isvesni povlastičari iz unutrašnjosti šalju izvesnu robu preko izvesnih transportera ili carinskih posrednika koji je na svoje ime ocarine, i docnije prilikom deklaracija dot. povlastičara Direkcija carine ih je odbijala smatrajući da je odn. roba dotičnih špeditera i ako su žalioци povlastičari podnosili nesumnjive dokaze o svojini izvezene robe koje Direkcija Carine nije htela ni da uzima u obzir. Pored toga u građanskim sporovima mora se na taj način dokazivati svojina i nad carinskom robom. N. pr. dešava se da izv. fabrikanti, komisionari i t. p. svojim stalnim mušterijama šalju često neke partije robe i bez njihove porudžbine trgovcima koji i ne znaju za prispeće te robe na njihovu adresu. Ta roba nije njihova i ako tovarni list a eventualno i ostale isprave glase na njihovo ime, niti treba dozvoliti eventualnu zabranu te robe za račun verioца na imanje dužnika — dot. trgovca.

Isto se tako mora dokazivati svojina carinske robe po opštim propisima gradj. sud. postupka i kad su u pitanju stavljanja obezbeđenja na takvu robu. Nije dovoljno na pr. da se smatra kao sopstvenik onaj na čije je ime ta roba pripela. Takva roba dolazi i na ime transportera kao zbirna roba, te je oni posle prenose po tovarnim listovima na poručioce. Dolazi i na ime komisionara i t. d. Dolazi i po frahtovima na povuku, gde je dužan poručioц prvo da izmiri pošiljaoca odn. prodavca, i tek je tada ku-

povina stvarno svršena i poručioц ostaje punopravni kupac koji je stekao pravo svojine nad tom robom. Stoga, takvu robu na koju je po zakonskim propisima stavljenа zabrana i sl., pa ma da je sopstvenik lice koje po carinskim propisima nad njom ima pravo raspolaganja, pa i kad je dažbine platio, — carinarnica će po naplati dažbine predati samo onome koji za to donese sudsko rešenje. U takvim slučajevima vozioci su dužni da sami svoja prava kod suda zastupaju. U slučaju prodaje takve robe posle naplate carinskih dažbina prvenstveno treba vozioco izmiriti. U ostalom i sam § 59. trgovačkog zakona daje komisionarima pravo dokazivanja sprovednim pismom (§ 68), frahtom, da je roba na njega poslana, pa i kad se ona nalazi u magacinu carinarničinom, radi naplate svojih potraživanja. Najzad prvenstvo naplate carinskih dažbina za robu u carinarnici predvidja i § 12. stecišnog postupka. Naplata carine po tač. 5. § 14. odnosi se samo na naknadne naplate carine po čl. 57. carinskog zakona, pošto se po čl. 49. carin. zakona nikome i ni u kom slučaju ne sme roba iz carinarnice izdati pre nego se plate carinske dažbine.

Najzad, i same carinarnice, pa i Direkcija Carina, u slučajevima izvesnih carinskih krivičnih dela, u pitanjima naknade štete i t. d., često moraju iznalaziti stvarnog sopstvenika robe, odn. iznalaziti dokaze za potkrepljenje njihove sumnje da roba pripada izvesnom licu, ma da zbog nedovoljnog poznavanja propisa odn. zakona ne postižu stvarne rezultate, te su često i na golim pretpostavkama njihova rešenja zasnivana.

U PRILOG JEDNOOBRAZNE DOSUDE SUDSKIH TROŠKOVA U KRATKOM SUDJENJU

BOR. A. MILOJKOVIĆ,
SUDIJA TRGOVAČKOG SUDA

Bez namere da ulazimo u pravnu prirodu sporednih dosuda po tužbi, koje mogu imati svoj najrazličniji osnov, — pitanje o dosudama vrlo je važno iz dva razloga: *prvo* što je za ove dosude vrlo često vezan važan pravni interes parničara, a *drugo* zato što nije indifrentno za parničare koliko će im sud čisto arbitrarno dosuditi za njihova često pozamašna, komplikovana i mnogostruka sporedna potraživanja.

Nejednako dosuđivanje, arbitrarno dosuđivane bez ikakvog stalnog kriterijuma može vrlo često činiti utisak samovolje i nepravde, — a to je ono što sud ne sme dozvoliti. Da se za svaku

odluku i dosudu ima oslonac u zakonu i praksi jeste ograda od samovolje i nepravde. Nemanje prakse i kriterijuma ne može sačinjavati praksu, i za arbitrarno odlučivanje ne može se reći da je bez ograde, upravo da je toliko neograničeno da počiva samo na sudijskoj oceni.

Nikakvog opravdanja ni u praksi ni u zakonu nema fakt da naši sudovi za istu tražbinu, po istom pravnom osuovu, po istom dokazu, za isti rad i trošak parničara dosudjuju troškove koji su kod jednog suda 200 dinara, kod drugog 400 (dakle za 100% veći), a kod trećeg 800 din. (za 400% veći). Još gore ovo

izgleda ako isti sud čak isti kolegijum i isti sudija, ovako postupi.

S toga smo mi za naše odeljenje ustanovili ovaj pravilnik, koga se striktno držimo i koji je naišao na lep prijem u redovima beogradskih pravnika. Ovoga se pravilnika držimo u kratkom suđenju i kod srestava za obezbeđenja u glavnom, no on nam je uput i za redovno suđenje.

Pošto ova stvar može interesovati kolege g. g. sudije i advokate u unutrašnjosti, — to ga predajemo javnosti, sa željom da bi on uticao da svaki sud stvori ovakav pravilnik.

Izuzetci:

- 1) Ako je rad bio *veći od* normalnog;
- 2) Za predratne menice male;
- 3) Kad su velike dosude po zabrani;
- 4) Za strane sudove i sve tome slične;
- 5) Ako je i pribeleška onda gornjim troškovima, arbitrarno dodati još: 100—1000 dinara.

U ove dosude ne ulazi naknada taksa, već se tu podrazumevaju samo čisto *sudski* troškovi.

PRAVILNIK

ZA DOSUDE TROŠKOVA PO OSUDNIM REŠENJIMA U KRATKOM SUĐENJU KOD BEOGRADSKOG PRAVOSTEPENOG TRGOVAČKOG SUDA

izradjen prema praksi ovoga suda a s obzirom na pravilnik za Hrvatsku

Za dug do:	Dosuditi troškove po zabrani ili samo po osudnom rešenju	Ukupno po osudnom rešenju obuhvatajući ovde troškove po zabrani i troškove po osudnom rešenju	ili: dosudjeno u zabrani još:
500 din.	75 din.	150 din.	75 din.
1000 "	100 "	200 "	100 "
2000 "	200 "	300 "	100 "
3000 "	250 "	400 "	150 "
5000 "	300 "	450 "	150 "
7.500 "	450 "	700 "	250 "
10.000 "	600 "	900 "	300 "
20.000 "	800 "	1.200 "	400 "
25.000 "	900 "	1.400 "	500 "
35.000 "	1000 "	1.500 "	500 "
50.000 "	1300 "	2.000 "	700 "
75.000 "	1500 "	2.400 "	800 "
100.000 "	2000 "	4.000 "	1000 "
200.000 "	3000 "	6.000 "	2000 "
500.000 "	5000 "	8.000 "	3000 "
1.000.000 "	7000 "	12.000 "	5000 "

SAVEZNA DRŽAVA I NJENI ODNOSI PREMA POSEBNIM DELOVIMA NJENIM

MIH. STOJANOVIĆ

ISP. ADVOKAT

Budući da je Savezna Država samo jedan poseban oblik moderne države, to je, pre izlaganja njene pravne prirode državo-pravnih odnosa između nje i njenih sastavnih delova, potrebno je istaći jedno pitanje koje je suštastveni deo svih tema u odnosu na Državu.

To je pitanje o pojmu i bitnosti moderne države.

Ali, da bi se odredila bitnost moderne države, treba prethodno preći put njene evolucije, kroz vekove njenog postojanja prema shvatanju društva i vremenu u kojima se ona pojavljivala. I pre nego što bi se definisala nova moderna država, nužno je izložiti razne teorije i gledišta sa kojih se ona može posmatrati, i učiniti nekoliko razmatranja o antičkim koncepcijama Države.

Antička Država. — 1.) *Grčka Država.* — Od svih antičkih država, Grčka Država je prva koja ulazi u istoriju sa svojom zemaljskom i čovečanskom prirodom orijentalnog sveta. Grčka

Država stoji na vrhu socijalnog i etičkog iskustva starih Jelina. Stari Grci prelaze i preko porodice i preko vere, preko svih puteva i faza praktičnog sveta, da bi dospeli do Države. Za Grke je država bila jedna suštastvena stvarnost, koja je živela za sebe i imala vrednost i istinu u sebi. I učestvovati jedino u ovoj stvarnosti države značilo je živeti čovečanski. Jedina delatnost čovečija koja je vredela bila je ona koja se podudarala sa životom države: aktivnost ratnika koji osvaja, zapovednika koji komanduje, činovnika koji administrira, sudije koji sudi i naroda koji odlučuje. Samo rad koji sebi postavlja za cilj državu, dostojan je staroga Grka, — sve ostalo bilo je stvar varvarina i roba.

Ovakvo shvatanje države čisto je estetičkog i aristokratskog karaktera. Onaj koji je bio superiorniji u zadovoljenju državnih potreba i iznalaženju administrativne veštine, taj je i vladao: taj je bio suveren. Suverenitet u Grčkoj Državi pripadao je, dakle, većtom političaru-umetniku,

onome koji je umeo da postavi ciljeve države i da pronadje veštinu da ih izvede. U bitnosti Grčke Države bila je koncentrisana sva viša duhovna snaga čovekova. Sve je bilo funkcija države: i umetnost, i osvajanje, i vaspitanje, i muzika: i onaj mudrac koji je znao snači se u celom ovom velikom kompleksu raznih elemenata državne veštine, bio je suveren. Ova veština se nije učila iz knjiga, niti od učitelja, ona je bila produkt duhovne moći svih Grka, koji su u ovim stvarima gledali vrlinu čoveka i za njih živeli.

Sve je ovo od Države činilo jednu organizaciju specialista, koji su sve svoje biće posvećivali svojoj branši. svome krajnjem cilju: Državi. Svi ostali praktični ljudi, trgovci i zanatlije, bili su potcenjivani u staroj Grčkoj državi. Aristokrate su bili oni, koji upravljaju državom, otuda i delo njihovo kojim se bave moralo je biti aristokratsko. Ipak ovaj ideal nije bio ideal samo profesionaliste, već ideal i krajnji cilj svih Jelina, celog naroda. Na taj nam se način stara Grčka Država javlja u aristokratskoj koncepciji. Aristotelo, govoreći o Državi, izražava svoje uverenje, da su u dobro uredjenim državama zanatlije, trgovci i seljaci samo potrebni državni, ali da oni ne čine bitnost i stav Države. Oni treba da rade i da proizvode za one koji upravljaju Državom, za one koji, oslobodjeni briga običnog života, mogu da državi pribave moć, lepotu, mudrost.

Pored ove aristokratske i estetičke svetlosti, u kojoj nam se javlja Stara Grčka Država, ona se odlikuje još i svojom drugom osobinom: partikularizmom. Skoncentrisana u rukama grčke rase, — bolje reći u rukama stalnih aristokrata, — Grčka Država je bila zatvoreno polje za sva druga plemena koja su se smatrala varvarima. Skoncentrisana u svome istorijskom idealu osvajanja, podvlašćivanja i umetnosti, stara Grčka Država nije poklanjala dovoljno pažnje radu i produkciji, te je tako u toj svojoj stalnoj individualnosti našla, — potcenjujući radnu i ekonomsku stranu svoga opstanka — i svoju propast.

2.) *Rimska Država.* — Dok stara Grčka Država predstavlja jedan trajni napor u prelazanju preko sfere praktičnih interesa i otklanjanju svake smetnje razvitku duha, tako da Aristotelo proklamuje da je neprilično za slobodnog čoveka da u svakoj stvari uvek istražuje korisnost, tražeći u radu čoveka „odmor“ ispunjen muzikom, dotle se u Državi Staroga Rima susrećemo sa idealom praktičnog i korisnog sveta. Centar života starih Rimljana počivao je na akciji pojedinaca. Rimljanin ne živi za sjaj Države, no prvo živi za samoga sebe i radi sebe. On je uvek apsorbovan svojim potrebama i svojim interesima, zadubljen u svoj posao: u svoju res.

S toga onaj akt praktičnog života, koji Grci nisu smatrali ni dostojnim obične pažnje, postajao je kod Rimljana ozbiljnim zakonom Države. Život Rimske Države nije postavljao senku lepoga sna i „muzičkog odmora“ više obrazovanog duha, već grubi materijal rada i akcije, ispunjene voljom, stvar koju je u opšte htela, stvorila i izvršila volja pojedinaca. Otuda nam se stara Rimska Država javlja, u jurističkoj koncepciji. Jer, pojedinac koji je imovinu svoju pretvorio u akt volje da stvori Državu, ne gubi u ovoj ni svoj udeo: ona postaje stvar svakoga gradjanina koji je stvara i svi gradjani zadržavaju u njoj autonomiju svoju. Robovi, zbog svog posebnog pravnog položaja u Rimskoj Državi, izuzimaju se u ovom pogledu. Rimska Država javlja nam se, dakle, kao model neprestanih napora pojedinaca, kao rezultat volje rimskih gradjana; forme Rimske Države su: edikt i zakon, a sadržaj njene bitnosti: zakonska pravda.

Drugim rečima, stara Rimska Država javlja se u čisto pravnoj koncepciji, kao res publica nad ljudima, za razliku od stare Grčke Države, čija se bitnost identifikovala sa ljudima, koji su njom upravljali.

Ali i Rimska Država imala je svojih mana. Kao što je Grčka Država našla svoju propast u potcenjivanju materijalne-praktične delatnosti čoveka, tako je i Rimska Država, u preteranoj težnji zadovoljenja materijalnih interesa, — ostavljajući roba njegovoj sudbini, ženu njenom potčinjenom položaju, dete arbitrarijumu oca, države i slučaja, — našla svoju propast u svojim principima.

3. *Hrtšćanska Država.* Hristos je došao da pokrene s mesta ovu čvrstu i skoro hipnotizovanu humanost Rimske Pravde. Antička pravda, po rečima Sv. Pavla, nije znala za staze mira. Ona se kretala u uskoj sferi svojih čuvstvenih ciljeva, postavljajući i rešavajući bez prekida probleme moći i vlasti. Hristos je uneo u nauku o pokretnosti i nepomičnoga, o tronutosti — neumitnoga, o ograničenju — bezkonačnoga, o smrti — večnoga. Istina se više ne posmatra i ne saznaje po spoljašnosti i po logici, već po delu i njegovom izvodenju. Sterilna misao i logična konstrukcija nemaju nikakve vrednosti samo za sebe: one svoj smisao nalaze samo u delanju, stvaranju, životu. Javlja se pojam dobra i zla, koji postaje moralni fundament države, — i tako nam se Država javlja u moralnoj, etičkoj koncepciji. S pojavom nauke Hristove svi su ljudi jednaki: jednakost prekla i jednakost kraja. Ljudsko se društvo javlja kao jedna ogromna živa celina, i ta celina to je najviši zakon: jedinstvo vere i nade, jedinstvo ideala — uzdizanje ka Bogu. Autoritet

УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА

Države, prema ovakvom shvatanju, postaje subordinirani autoritet. Nad ljudima i Državom stoji viši autoritet: Bog.

4. *Srednjevekovna Država.* Srednjevekovna epoha, odlikujući se feudalizmom, nije mogla dati one karaktere Državi, koje bi je po naučno-pravnom shvatanju činili Državom. Raskomadani delovi produženog papsko-rimskog carstva nisu važili kao države u državopravnom smislu. Da bi se ova tela mogla nazvati državama, njima je bio potreban jedan elemenat koji im je nedostajao: — suverenitet. Srednjevekovna Država mogla bi se predstaviti jednom kupom, na vrhu koje je stajao papa, sa suverenosti univerzalne katoličke crkve, delegirajući ovu prvim teritorijalnim delovima ispod sebe, a ovi prvima ispod sebe i t. d., u bezbroj stepena sudbiviranih gospodarstva, kojima je svima nedostajao bitni državni elemenat: suverenitet.

Religijozna ideja katoličke crkve bila je predominantna. Jedinstvo države sastojalo se u ideji religije. Ideja države javlja se samo kao jedan sastojak ove ideje, i u okviru ove nalazila je država svoje opravdanje. Duhovna vlast papina prostirala se nad svima svetovnim državama, podvrgnutim njegovoj sili.

Ovakvo stanje trajalo je sve do 14. veka, kada je Francuska prva ušla u borbu protiv rimske kurije, za osnivanje jedne moderne države, nezavisne, sa svojom suverenosti, u vidu kraljevstva. Ovo je donelo prvu misao državnog suvereniteta i državnog nacionaliteta, i stim je svet prešao iz državne ideje srednjega veka u pojam države novoga vremena.

I država, u svemu većitom naporu života, težeći da prokrci sebi put i izade iz onoga što joj smeta i komplikuje njenu egzistenciju, traži svoju modernu definiciju, afirmaciju svoje bitnosti u onome što jeste i što u modernom shvatanju predstavlja.

Moderna Država. 1. *Sociološka teorija države.* Sociološka ideja o državi, koju je zastupao naročito Ludwig Gumplowic, zasniva se na društvenoj bazi, označujući državu kao rezultat jedne pobjedjene ljudske grupe od druge, kao organizovanu prevlast pobjedjenih nad pobjedjenima. Ciljevi ovakvog jednog stanja sastojali su se u regulisanju prevlasti prve grupe nad drugom i u osiguranju vladajuće grupe protiv unutrašnjih pobuna i spoljnih napada. Uzrok borbe, po ovoj teoriji o državi, bio je prvobitno etničkog (rasnog) karaktera, koji se docnije pretvorio u uzrok klasnih razlika.

Medjutim, ova teorija ne bi se pogodno mogla primeniti na državu, jer ona pretpostavlja jedno nedržavno stanje čovečanstva. Ipak, ima

pristalica državne nauke koji tvrde, da je Država isto tako stara kao i čovečanstvo, i da stvaranje klasa i kasta ima druge uzroke, a ne ratničke. Uz to, Država kao takva ne prekida svoju egzistenciju sa padom ili pobjedom dveju ili više ljudskih grupa u jednoj političkoj ili ekonomskoj borbi.

2. *Organska teorija Države.* Po organskoj teoriji, država se javlja ne kao jedna veštačka, empiriskim putem učinjena tvorevina, već kao jedan organizam. Pristalice ove teorije su protivnici državne teorije reflektirajućeg razuma, t. j. protivnici shvatanja države kao jednog veštačkog dela. Organska teorija, isključujući i empirijsku i mehaničku ideju o državi, zastupa gledište da je država jedan organizam, upoređujući je sa jednim fizičkim organizmom, sa svima fizičkim promenama organizma (rastenje, bolest, smrt.)

Medjutim, pitanje je: da li treba organski karakter pridati društvu koje sačinjava državu ili državi koja oličava društvo? Pristalice organske teorije odgovaraju na ovo pitanje time što državi pridaju funkcije jednog naročitog organa na društvenom telu, na pr. mozga.

3. *Energijska teorija Države.* Po ovoj teoriji, država bi bila skup energija pojedinaca koje je sačinjavaju. Ovaj pojam države ne osniva se na mehaničkim ili hemijskim silama, već na biološkim elementima. Tako, pristalice ove teorije misle da ljudi, vezani međusobno u jednu celinu, stavljaju ovoj na raspoloženje sve svoje fizičke, ekonomske, duhovne i moralne snage. Ova celina zove se Država. Država po njima, u svome funkcionisanju, crpi stalno svoju energiju iz jednog rezervoara kolektiviteta, t. j. ljudske zajednice koja je sačinjava. Tako skupljene stvarne i lične funkcije vode ka jednoj trajnoj instituciji u kojoj kolektivnost nalazi svoj izraz. Krajnji cilj ove teorije bio bi da nam predstavi državu kao skup funkcija koje tome služe, da prikupe kolektivnu snagu jednog naroda i da njome raspolazu.

4. *Pravna teorija države.* — Pravna (juriistička) teorija posmatra državu kao jedan pravni pojam, koji može imati nekoliko svojih vidova. Tako, jedna grupa pristalica juriističke teorije o državi pridaje ovoj pravni karakter usled odnosa koji postoje izmedju javne-državne vlasti i državi podvlašćenih ličnosti, sa uzajamnim bitnim pravima i dužnostima. Druga pak, grupa pristalica pravne državne teorije vidi u državi jednu moralnu ličnost, jednu korporaciju. Treća grupa, opet, držeći se pravne teorije države, vidi u njoj jedan pravni pojam, ali, u isto vreme, i jedan specijalni pojam. I Jelinek se pita: da li

je Država uopšte pravom vezana? Pri svem tom Jelinek se definitivno izražava na taj način, što smatra, da se pravni pojam države osniva na pojmu izvesnih određenih normi koje proizilaze iz države i regulišu njene institucije i njene funkcije. On dakle, ipak, usvaja jurističku teoriju o državi.

Profesor Mencil smatra da se država, kao pravna ličnost, može uzeti samo u sadašnjosti, a da se istorijski ne može shvatiti kao takva, stoga joj on odriče opštu definiciju pravnog pojma.

Profesor bečkog Univerziteta, Kelsen, na protiv, smatra da se samo jednim čisto jurističkim aktom dađu najraznovrsniji elementi ujediniti u jednu celinu koja se zove državni narod (Staatsvolk); društvo je, po Kelsenu, nešto drugo, nešto što nije vezano za državne granice, — duhovno razdvojeno. Stoga je on pristalica čisto pravnog pojma Države.

Zaključak. — Uzevši u obzir sva napred učinjena izlaganja, Država se može smatrati kao pravna ličnost u sadašnjosti, ne sporeći da se ona, u istoriji svoga razvitka, prikazivala i u drugojačijem shvatanju ljudima raznih vremena, prema stupnju razvijenosti njihove svesti u državo-pravnom smislu.

Ako se, međutim, uzmu u obzir i elementi bez kojih se Država u opšte ne da zamisliti i zagledaju se veze kojima su ti elementi povezani, videće se da su te veze pravnog karaktera. Postoje, dakle, pravni odnosi između elemenata države: između pojedinaca u jednom ljudskom društvu, između ljudi i tla na kome oni žive. Skup ovih odnosa čine, po našem mišljenju, pojam Države. Elementa Države, po današnjoj opštoj pravnoj nauci, ima tri: teritorija, narod, državna vlast. Po našem mišljenju, bilo bi pak svega dva elementa: narod i teritorija. Treći se sadrži u jednom od ovih dvaju; on nije elemenat sam za sebe, on je samo posledica pojma društva — naroda, kao organizovane ljudske zajednice.

Država se, u stvari, uvek javljala kao pravni pojam samim tim, što je uvek postajao pravni odnos između njenih bitnih elemenata; stoga je ona po našem mišljenju, uvek i bila samo jedan pravni pojam.

Međutim, njen pojam pravne ličnosti docniji je shvatanja, jer je vezan za njeno svojstvo pravnog subjekta, što je rezultat modernog vremena njenog života i njene uloge.

Savezna Država. — O Savezu Država. — Savezna Država (Bundesstaat, Etat fédéral), koja se javlja kao tip Države, kako u prošlosti tako naročito i u sadašnjosti, rezultat je, u svome konstituisanju, jednog drugog tipa države koji

se zove Savez Država (Staatenbund, Confédération d' Etats).

I pre nego što bi smo govorili o Saveznoj (Federalnoj) Državi, mi ćemo se ukratko dotaći Saveza (Konfederacije) Država, kao izvora, iz kojeg je proizašla Savezna Država i ukazati na glavne karakteristike ovog državnog tipa.

Gotovo svi pisci, govoreći o Saveznoj Državi, govore istovremeno i o Savezu Država, podvlače razlike koje postoje između ova dva tipa država i ukazuju na genezu i put, kojim je, u svojoj evoluciji, tražeći svoj definitivni izražaj, prošla Savezna Država.

Savez (Konfederacija) Država je stalna politička unija, zasnovana na ugovorima između nezavisnih država, koje se ujedinjuju, da, s jedne strane, odbrane spolja zajednički teritoriju Saveza a, s druge strane, da osiguraju unutrašnji mir između država u savezu. Ova unija, da bi postigla svoj cilj, potrebuje jednu stalnu državnu organizaciju, koja po svojoj prirodi i po svojoj nameni, nije isto što i jedna obična alijancija, koja se zaključuje samo za jedan određeni slučaj, — Casus foederis, i s čisto političko-vojničkim karakterom.

Glavne karakteristike Saveza Država svode se, u glavnom, na sledeće:

1.) Svaka od država u savezu zadržava kako svoj unutrašnji tako i svoj spoljašnji suverenitet. Može, dakle, svaka od njih imati svoje diplomatske predstavnike u inostranstvu i zaključivati međunarodne ugovore.

2.) Kod Saveza Država ne postoji neka Savezna Vlada, koja bi bila stavljena iznad vlada država u savezu i imala naročitu misiju spolja i iznutra.

Kod Saveza Država svi zajednički (savezni) poslovi pretresaju se u jednom naročitom korporativnom telu (kongres, dijeta), čisto diplomatskog karaktera, na kome predstavnici saveznih država jednoglasno donose rešenja o zajedničkim federativnim poslovima, koja respektivne vlade sprovode.

Savez Država ne umanjuje, pravno, suverenost država u savezu. Njihova respektivna suverenost ostaje neokrnjena. Države Saveza obavezuju se, u stvaranju Saveza (Konfederacije), da izvesne svoje funkcije vrše u izvesnim slučajevima zajednički. Kao svaka društvena organizacija, sastavljena iz više članova, tako i Savez Država ima jedan centralni organ, koji pak nema nikakav imperijum nad državama u savezu, niti koercitivnu, sankcionu moć prema njima.

Pravna priroda Savezne Države. — Federalna (Savezna) Država, to je takva suverena država, koja je sastavljena iz više nesuverenih državnih tvorevina, i čija državna vlast proizilazi iz osnovnog zakona kojim je uslovljen njen opstanak.

У
Н
И
В
Е
Р
З
И
Т
Е
Т
С
К
А
Б
И
Б
Л
И
О
Т
Е
К
А

Samo Savezna Država nosi karakter države u pravom smislu. Njeni sastavni delovi, — i ako se oni, prema ustavima raznih federativnih država, nazivaju državama, kantonima ili drugim nazivom, — nisu u državo-pravnom smislu ništa drugo do obične državne oblasti (provincije, pokrajine), lišene državnog suvereniteta.

Ove provincije, u koliko su one nekad bile konfederativne države, zadržale su mnoge državne funkcije, ali su one, osnivanjem Savezne Države, izgubile svoju glavnu nekadašnju karakteristiku: *državni suverenitet*.

Kao što rekosmo, državnu vlast Savezne Države sačinjavaju pravni odnosi kojima su sastavni delovi povezani izmedju sebe u obrazovanju jedinstvene Savezne Države. Stvaranjem Savezne Države stvara se jedna viša suverena vlast, koja, s jedne strane, dominira savezne delove, a u kojoj, s druge strane, opet ovi učestvuju na taj način, što vrše jednu vrstu kondominacije. Posebni delovi Savezne Države nisu suvereni, ali na mesto suverenosti koja im nedostaje, državni Ustav im dodeljuje izvesno pravo, manjeg ili većeg obima, pomoću kojeg one učestvuju u vršenju državne vlasti.

Savezna Država zasniva svoj opstanak na svom sopstvenom osnovnom zakonu koji se može menjati samo na način predviđen federativnim ustavom, a ne voljom, čak i jednodušnom, saveznih državnih delova.

Savezna Država predstavlja skup više državnih delova, povezanih izmedju sebe tako, da čine jednu državnu celinu. U Saveznoj Državi teritorije i narodi posebnih delova čine jednu državnu teritoriju (Staatsgebiet) i jedan narod (Staatsvolk).

Savezna Država, kao takva, gospodari svima ostalim delovima, koji, podvrgnuti gospodarstvu jedne više vlasti, gube karakter države. Jer, gospodarenje, (domination, Herrschaft), to je bitna osobina svake prave države.

Bitne karakteristike Savezne (Federalne) Države sastoje se u tome, što Savezna Država poseduje svoju *sopstvenu upravu*, koja se stavlja iznad svake posebne uprave sastavnih delova.

Pravo i dužnost Savezne Vlade je da Saveznu Državu predstavlja spolja i iznutra. Ona raspravlja sva pitanja, koja joj se podnose i koja zasecaju u njene atribucije, prema Saveznom (Federalnom) Ustavu. Odluke donete od Savezne Vlade obavezne su na celoj federalnoj teritoriji, dakle na teritorijama svih posebnih delova koje sastavljaju Saveznu Državu. Iz ove ustavne norme Savezne Države vidi se najbolje, da se oblasni suverenitet gubi pred saveznim državnim suverenitetom.

Po Eduardu Hubrihu, Savezna Država je tip „Složene Države“ — „Države Država“. To je država koja, uprkos državne prirode svojih čla-

nova, sačinjava u svojoj celini *jednu državu* sa sopstvenom, suverenom vrhovnom državnom vlašću (Oberstaatsgewalt, Zentralgewalt-Reichsgewalt). „Savezni delovi, to su, po Hubrihu, „nesuverene države, ali sa sopstvenom pod državnom vlašću (Unterstaatsgewalt).“ Nosilac vrhovne vlasti može u jednoj Saveznoj Državi biti monarh — ako je tako određeno Saveznim Ustavom (Nemačka pre 1919. god.). U svima drugim slučajevima u saveznim državama vlada republikanski režim, (Švajcarska, Severo-Američke Države, Južno-Američke Republike). Iz krajnjih izlaganja Hubrihove teorije izlazi, da je „Savezna Država ona vrsta složene Države kod koje je nosilac vrhovne državne vlasti oličen u *jedinstvu* svih saveznih državnih delova“.

Profesor Adolf Teklenburg vidi u Saveznoj Državi ostvarenje ideala više posebnih država, čije stanovništvo skupa sačinjava jednu istu naciju, i koje hoće da se spoje u jednu višu državnu zajednicu. Savezna Država je, po njemu, dakle, krajnji cilj na putu ujedinjenja naroda u zajedničku državnu celinu.

G. Slobodan Jovanović priznaje državni karakter samo Saveznoj Državi. Saveznim delovima on odbija svojstvo države, jer su oni lišeni suverenosti, i nisu ništa drugo do organi tudje, savezne suverenosti. G. Jovanović odriče saveznim delovima državni karakter, naročito zbog principa o nedeljivosti suverenosti, jer „suverene vlasti ne mogu postojati u istoj oblasti, pa ma kako se precizno njihove nadležnosti razgraničavale.“

G. Jovanović spori, dakle, državni karakter posebnim delovima i smatra Saveznu Državu, kao prostu državu, a ne složenu, i po tome, što je pravo zapovedanja izvorno pravo koje proističe iz vlastite moći i nije ništa drugo nego suverenost.

„I pošto se“ — kaže G. Jovanović — „utvrdi, da posebne države nisu države, onda i Savezna Država nije složena država. Složena država pretpostavlja jednu državu sastavljenu opet od država, a delovi savezne države nisu države“. Savezni delovi nisu očuvali svoju suverenost u Saveznoj Državi, i samim tim prestali su postojati kao države. Nova država ih je primila u sebe samo kao svoje više ili manje autonomne oblasti.“

Savezna Država je, po G. Sl. Jovanoviću, prosta država organizovana na saveznoj osnovi.“

Bitne razlike izmedju Saveza Država i Savezne Države. — 1. Savez Država je potpuno lišen državnih elemenata: on nema niti jednu saveznu teritoriju, niti jedan nacionalitet, niti jednu državnu vlast (puissance publique).

Savezna Država, naprotiv sadrži sve državne elemente: *upravnu vlast* koja se prostire, bez

posredovanja saveznih delova, direktno, na sve pojedince podvrgnute državi; *teritoriju* (ukupno zemljište posebnih saveznih delova) na kome se vrši ova gospodarstvena vlast; *narod* čiji pojedinci nose narodnost Savezne Države.

2. Savezu Država nedostaju državo-pravna sredstva da svoju volju sprovede prema članovima Saveza. Njemu stoje na raspoloženju samo međunarodna prinudna sredstva prema saveznim članovima koji se usprotive volji ostalih članova ili budu preduzeli što na svoju ruku.

Kod Savezne Države postoji jedna državna (federalna) sila koja gospodari ne svima saveznim delovima i kojoj se ovi pokoravaju.

3. Savez Država ne sadrži u sebi korporativni karakter, kao bitnu odliku države, i — nije Država.

Savezna Država, naprotiv, predstavlja u celokupnoj svojoj bitnosti, jednu korporaciju, i — ona je *Država*.

Iz ovih bitnih razlika između Saveza Država i Savezne Države izlaze sledeće posledice:

a.) Kod Saveza Država ne postoji nikakav centralni organ koji bi imao pravo da određuje o državnim funkcijama Saveza.

Savezna Država pak ima neograničanu nadležnost prema posebnim delovima.

b.) Kod Saveza Država odnos između saveznih država predviđen je *Raveznim Paktom*.

Kod Savezne Države odnos posebnih delova prema Državi i između sebe regulisan je državnim Ustavom.

v.) Kod Saveza Država svaki savezni član ima posebnu vojsku, posebne finansije, posebne poreze.

Savezna Država ima zajedničku saveznu vojsku, zajedničke finansije, jednoobrazni poreski sistem za celu državu.

g.) Kod Saveza Država svaka država može voditi svoju posebnu spoljnu politiku i imati svoje sopstvene diplomatske predstavnike u inostranstvu, što svedoči da se ne vodi jedna spoljna politika.

Kod Savezne Države postoje *jedna* spoljna politika, i ako prema tradicijama i Ustavu, pojedini sastavni delovi mogu imati svoje posebne predstavnike u inostranstvu.

d.) Kod Saveza Država moguće je da jedna država povede poseban rat sa nekom državom van Saveza i da zaključi mir.

Kod Savezne Države je to isključeno. Savezna Država ima isključivo pravo objave rata i zaključenja mira.

d.) Savez Država zasniva svoj opstanak na jednom međunarodnom ugovoru. Prema tome kraj Saveza biva takodje po principima međunarodnog prava. Klauzula „*rebus sic stantibus*“ nalazi ovde svoju potpunu primenu.

Savezna Država, koja se bazira na Ustavu, gubi svoj opstanak po opštim principima javnoga prava o prestanku Države.

Postanak i Ustavne Organizacije Glavnih Današnjih Saveznih Država. — Tri glavna tipa Savezne Države predstavljaju nam danas: Švajcarska, Sjedinjene Severo-Američke Države i Nemačka.

Političke institucije ovih triju država, premda bitno impregnirane karakteristikama opšte Savezne Države, ipak, prema njihovom političko-istoriskom razvitku, razlikuju se između sebe. Pre nego što bismo izneli današnja ustavna načela svake od ovih triju država, mi ćemo prethodno ukratko izložiti istorijski i politički razvoj njihovog postanka. Na taj ćemo način konstatovati sve državo-pravne mere kroz koje je svaka od njih prošla, u svome stvaranju, dok je dospela do sadašnjeg svog izražaja.

Švajcarska. — Današnja Švajcarska predstavljala je do pred kraj 18. veka jednu ligu nezavisnih država, povezanih između sebe jednom vrstem svečane zakletve, — *Eidgenosen*, — o tome, da međusobno ne vode rat i da se u slučaju opasnosti uzajamno pomažu. To je stanje stvoreno Paktom od 1. avgusta 1291. god. kada su se stanovnici triju dolina Uri, Švic i Unterwalden, „uzimajući u obzir nevolju vremena“, svečano obvezali između sebe da „zajednički brane svoje ljude i svoja dobra protiv svake napasti“. Ovim savezom današnjih triju švajcarskih kantona stvorio se prvi embrio federalizma koji prožiže Švajcarsku kroz sve vreme njenog državnog stvaranja i koji je i danas bitnost njenog državnog pravnog opstanka. Francuskom invazijom od 1798. god., od tadašnje lige kantona stvorena je, po uzoru Francuske Republike, Republika Helvecija, „jedna i nedeljiva“, ali se ona nije mogla dugo održati.

Napoleonov akt „medijacije“ od 1803 g. povratio je suverenitet kantonima i umanjio očajno borbu između unitarističke partije i partije staroga režima. Ali time unutrašnje trgovine još ne beše prestalo.

Posle pobeđe saveznih vojsaka nad Napoleonom, „akt medijacije“ bio je zamenjen federalnim Paktom od 1815. god., koji se malo raslikovao od Napoleonovog akta. Njime je samo jače izražen odnos između kantona, koji su bili ograđeni suverenim, i konfederacije, kojoj su bile dodeljene čisto diplomatske funkcije.

Današnja Švajcarska plod je tek prve polovine prošloga veka, tako zvane „periode nacionalne regeneracije“, u kojoj će od tadašnje Federacije Država (Staatenbund) stvorila Savezna Država (Bundesstaat), što je našlo svoju konsekraciju u Ustavu od 1848. godine.

Tek Ustavom od 1874. godine, definitivno je utvrđena preponderancija Saveznog suvereniteta nad kantonalnim. Kantoni su zadržali samo svoje autonomije i samouprave, saobrazno razlikama jezika, običaja i verskih tradicija.

Švajcarska, prema svom Ustavu od 1874. godine, predstavlja danas u glavnom sledeću organizaciju:

Švajcarska je Savezna država, sastavljena iz 22. kantona. Svaki kanton ima svoju vladu i svoje vlastite zakone (mada se poslednjih godina sre više vrši unifikacija pozitivnih zakona za celu državu) i suveren je u toliko u koliko nije ograničen saveznim Ustavom. Prema inostranstvu, razni kantoni ne predstavljaju nikakve posebne države, već samo svi skupa formiraju jednu državu.

Savezna Uprava obuhvata: zakonodavnu, izvršnu i sudsku vlast.

Zakonodavna vlast podeljena je između dva predstavništva: Nacionalnog Veća i Veća Država (kantona). Nacionalno Veće bira se svake tri godine opštim i direktnim pravom glasa od stanovnika svih kantona. Veće Država (kantona) bira se svakih pet godina, t. j. u njega svaki kanton, bez razlike na vetičinu, šalje po 2 delegata koje narod bira.

Izvršna vlast pripada Saveznom Veću (vladi), sastavljenom od 7 članova, izabраних на 3 године од заједничке скупштине Националног Већа и Већа Државе.

Predsednik Saveznog Veća, koji se bira na godinu dana, u isto je vreme u toku te periode i Predsednik Savezne Države.

Sudska vlast vrši Savezni Sud. Njegove se atribucije prostiru na rešenja sporova između pojedinih kantona, između Savezne Države i kantona, između kantona i pojedinaca, i na ekstradiciju.

Savezna vlada (Savezno Veće) upravlja zemljom u okviru Ustava. Broj njenih kompetencija u unutrašnjem pogledu, dosta je ograničen.

Spolja, savezna vlada predstavlja Švajcarsku u međunarodnim odnosima prema drugim državama. Ona jedino ima pravo da objavi rat i zaključi mir, kao i da zaključuje međunarodne ugovore, specijalno trgovačke.

Pojedini kantoni mogu zaključivati sa stranim državama ugovore samo po pitanjima poljoprivrede, odnosa susedstva i policijske službe, ali i to preko savezne vlade i pod uslovom, da takvi ugovori ne sadrže ništa što bi se protivilo pravima Savezne Države i ostalih kantona.

Sjedinjene Severo-Američke Države. — U političkoj istoriji Sjedinjenih Severo-Američkih Država treba razlikovati dve periode: jednu koja počinje 1776. godine, kada je proklamovana nezavisnost Amerike (Independence day) a završava se 1787. godine, kada su severo-američke države obrazovale *Konfederaciju Država*, i

drugu, koja počinje od 1878. godine, kada je izvršena revizija Ustava i kada je dosadašnja konfederacija zamenjena najsavršenijim tipom Savezne Države.

Seven načela iz Ustava od 1787. godine i danas predstavljaju jezgro američkih političkih institucija. Ustav od 17. septembra 1787. godine dopunjen je amandmanima, od 1789. 1791, 1798, 1804, 1865. i 1870. godine.

Mi ćemo ukratko izložiti današnju ustavnu organizaciju Severo-Američkih Država, prema Ustavu od 1787. godine.

Sjedinjene Severo-Američke Države obuhvataju 48 država, povezanih između sebe saveznim paktom. Svaka od ovih država uživa, u unutrašnjem pogledu, autonomiju, ima svoje sopstvene zakone, svoj budžet, svoju upravu. Ali, nad svima ovim posebnim državama stoji Savezna (Federalna) Država, sa Saveznom Vladom, koja stoji nad svima ostalim posebnim upravama država. Savezna Vlada predstavlja Sjedinjene Države prema inostranstvu i rukovodi, saobrazno Federalnom Ustavu, opštim poslovima koji interesuju sve države u Savezu.

Saveznu vlast vrši Predsednik Republike. Predsednik se bira na četiri godine dvostepenim izborom. U svakoj se državi, prema njenom izbornom zakonu, naimenuje izvestan broj birača ravan broju senatora i poslanika koje dotična država šalje u Kongres. Ovi birači glasaju u svojim posebnim državama prema istaknutim listama za Predsednika Republike. Liste o rezultatu šalju se centralnoj vladi u Vašington, koja konstatuje izbor Predsednika Republike. Broj birača, koju biraju Predsednika, iznosi sada 476. Funkcije Predsednika su vrlo široke.

Zakonodavna vlast pripada Kongresu, koji se sastoji iz Senata i Narodnog Predstavništva (House of the representatives). Članovi Narodnog Predsedništva biraju se opštim i direktnim pravom glasa na dve godine. Članovi ovog doma jesu direktni predstavnici američkog naroda.

Senat obrazuju poslanici izabrani od zakonodavnih pokrajinskih tela, i to svaka država šalje po dva senatora, s mandatom od šest godina. Svaki Senator ima po jedan glas. Senatori su predstavnici država.

Pored zakonodavnih funkcija, Senat ima izvesne važne atribucije, kako s unutrašnjeg administrativnog gledišta, tako i u pogledu međunarodnih odnosa. On sačinjava neku vrstu vladinog veća. Njegov je pristanak potreban za naimenovanje Ministra, diplomatskih predstavnika i visokih državnih činovnika. Međunarodni ugovori, koji doduše zaključuje Predsednik Republike, podleže uvek ratifikaciji Senata.

(Nastaviće se)

VARŠAVSKI MEDJUNARODNI KONGRES ZA ZAŠTITU KNJIŽEVNE I UMETNIČKE SVOJINE

D-r VIDAN O. BLAGOJEVIĆ
ADVOKAT

Medjunarodno književno i umetničko Udruženje, sa sedištem u Parizu, održalo je svoj 35-ti Kongres u Varšavi od 27. do 30. septembra 1926. god. Ovo Udruženje, osnovano još 1878. god. pod zaštitom i okriljem Viktora Iga, stavila je sebi u zadatak, da ideju o zaštiti literarne i umetničke svojine propagira na razne načine, putem brošura i konferencija, a uaročito putem medjunarodnih kongresa. I u svome dugom radu, ono je uspeo da ove godine održi svoj 35-ti Kongres.

Izbor Varšave imao je svoga naročitog značaja. Parisko udruženje htelo je na ovaj način, da udostoji jednu mladu slovensku zemlju sa starom slavom i tradicijama, koja je čovečanstvu dala veliki broj naučnjaka, literatora, umetnika, političara i vojskovođa, htelo je da pokaže, da cení poljski narod i Poljsku kao i njihove kulturne tekovine. Pored toga, medjunarodno udruženje nije moglo odbiti ljubazan poziv poljske vlade, da svoj drugi poratni kongres (prvi je bio u Parizu 1925. god.) održi u Varšavi, koja, kao i sve ostale prestonice kulturnih država, može da pruži kongresistima sve ono, što im je za rad i za zadovoljstvo posle rada, potrebno. Ali, izbor Varšave pre svega došao je iz razloga, što je na taj način, medjunarodno udruženje htelo da dà vidnog dokaza svojih simpatija prema Poljskoj, koja je na dan 29. marta 1926. god. donela zakon o autorskom pravu, koji zamenjuje stara zakonodavstva po istoj materiji (rusko, prusko i austrijsko) i predstavlja, slobodno se može reći, najsavršeniji zakon u ovoj oblasti prava. Zaista, zar bi moglo medjunarodno udruženje na bolji način manifestovati svoje zadovoljstvo, što je kulturno čovečanstvo obogaćeno jednim savršenim zakonom o zaštiti autorskog prava — poljskim zakonom — od toga, što je odredila. Varšavu za mesto svoga ovogodišnjeg Kongresa. U ostalom, niko od učesnika nije propustio da ovo naročito podvuče, što je Poljacima bilo osobito drago.

Na Kongresu je bilo predstavljeno 17 država sa 45 delegata. Predstavljene su bile: Nemačka, Austrija, Belgija, Danska, Estonija, Francuska, Velika Britanija, Grčka, Ugarska, Italija, Letonija, Norveška, Holandija, Kraljevina Srba, Hrvata i Slovenaca, Švedska, Švajcarska i Čehoslovačka.

Ovogodišnji Kongres je bio neobično plodan. U kratkom razmaku vremena, za ciglo če-

tiri dana, radeći po oko šest sati dnevno, Kongres je uspeo da svrši tako obilan broj poslova, da je to neobično, čak i za jedan medjunarodni Kongres. Ali, blagodareći umešnosti vođenja debatama predsednika medjunarodnog udruženja g. *Majara* (Maillard), advokata pri apelacionom sudu u Parizu, koji je svaku bezpredmetnu diskusiju odmah prekidao i vraćao rad na pravi put, Kongres je mogao srećno i uspešno završiti svoj rad u ostavljenom roku.

Prva i najvažnija tačka Kongresa bilo je izučavanje novog poljskog zakona o autorskom pravu. Ovom izučavanju poklonjena je najveća pažnja, kako od strane kongresista, tako i od strane samih Poljaka. Nalazeći da treba izučavanju ovog zakona pokloniti najveću pažnju, Poljaci su odredili za svoje referente, po raznim pitanjima koja zadiru u njihov novi zakon, ljude od neobične teoriske i praktične spretnosti, profesore Univerziteta, pravne pisce i pretežno advokate. Pada u oči, da je veliki broj advokata u Poljskoj na radu na raznim Univerzitetima i da se teoretski i praktično bavi pravnim pitanjima i problemima sa neobičnom stručnošću. Kakva razlika između naših advokata i poljskih, koji nemaju još ni zakona o advokatima a kamo šta drugo!

Istoriski deo prethodnih radova oko poljskog autorskog zakona izložio je g. *Frederik Zol*, profesor, bivši rektor krakovskog Univerziteta a sadašnji dekan pravnog fakulteta na istom Univerzitetu, član komisije za kodifikaciju poljskog zakonodavstva.

Sam zakon izložili su i to: Kratak izvod: g. *Frederik Zol*; lica koja se mogu koristiti ovim zakonom: g. *Jovan Jakov Litauer*, advokat, profesor na varšavskom slobodnom Univerzitetu, član komisije za kodifikaciju; pripadništvo autorskom pravu: pravo na prevod, na preradu, na izvodjenje: g. *Jovan Namitkijević*, sudija mešovitog germansko-poljskog suda u Parizu, profesor na varšavskom Univerzitetu; Muzičko izvodjenje književnih dela: g. *Matija Glinjski*, advokat, muzičar, redaktor „Muzike“, delegat medjunarodnog muzičkog društva, muzički savetnik poljske republike; Materijalno pravo i moralno pravo: g. *Frederik Zol*; Uslovi za izdavanje i ugovori o izdavanju: zastupnici autora; prava i obaveze: g. *Henri Kontc*, predsednik advokatskog reda, profesor na varšavskom Univerzitetu; Poštupak: g. *Stanislas Golab*, profesor krakovskog Univerziteta, član komisije za

kodifikaciju; Kaznene odredbe: g. *Stanislas Rundo* advokat; Prelazna naredjenja: g. *Moris Aleran*, profesor na Univerzitetu Kralja Jovana Kazimira u Lavovu, član komisije za kodifikaciju; Poljski zakon gledan iz inostranstva: g. *Žorž Majar* advokat, predsednik međunarodnog udruženja za zaštitu književne i umetničke svojine.

Samo izlaganje materije, bez detaljnog ulazanja u istu, pošto bi nas to daleko odvelo, dovoljno je, pa da se dobije tačna predstava o ozbiljnosti sa kojom je pristupljeno izučavanju poljskog autorskog prava. Referenti, u većini advokati kao što se vidi, dostojno su predstavili međunarodnom forumu pravника i umetnika-literatora, poljsku nauku. Izlaganja su činjena na neobično korektnom francuskom jeziku, a kongresisti su svi dobili u napred pripremljene i odštampane referate, tako da su mogli odlično pratiti čitanje i komentarisanje istih. I ovde su poljski organizatori ovog kongresa pokazali, da su bili na visini zadatka koji su bili uzeli na sebe.

Pošto je g. *Hamandiju*, kasacioni sudija rumunski, direktor „Rumunskih pandekta“, član uprave rumunskog društva za uporedno zakonodavstvo, izložio u kratko, stanje književne i umetničke svojine u Rumuniji, na osnovu zakona od 28. juna 1923. god. (neobično dobrog zakona), prešlo je se na treću tačku dnevnog reda: izučavanje i pretres zakona — tipa o zaštiti književne i umetničke svojine, spremljenog od međunarodnog književnog i umetničkog društva. Ovaj neobično interesantan projekat zakonski, obuhvata i predviđa mnoge nove pravne situacije u koje su došli umni proizvođači blagodareći progresu.

O samom zakonu — tipu, referisao je u opšte predsednik udruženja g. *Majar*. O detaljima referisali su i to: O izrazu i definiciji „književno i umetničko delo“: g. *Žan Diračajom*, advokat pri apelacionom sudu u Parizu; O člancima u štampi (novinama): *Moris Daras*, advokat kod par. ap. suda; O umetnosti primenjenoj u industriji: g. *Moris Daras*; O zajedničkoj izradi dela: g. *Žuber*, počasni predsednik društva pisaca, kompozitora i muzičkih izdavača; O sankciji autorskog prava: g. *Izuar* advokat kod par. ap. suda; O pravu prikazivanja dramskim delima; O pravu izvodjenja i slušanja muzičkih dela: g. *Domanž*, podpredsednik sindikalne komore muzičkih izdavača; O granicama autorskog prava: g. *Izuar*, advokat; O ustupanju autorskog prava: g. *Lak Šartije*, advokat pri apel. sudu u Parizu; O prevarama oko umetničkih dela: g. *Demolijan*, advokat pri ap. sudu u Parizu; O kinematografiji, g. *Ž. L. Dimore*, advokat pri par. ap. sudu; O radiotelefoni g. *Marsel Bute*, advokat pri par. ap. sudu.

O uslovima primene autorskog prava: g. *Sta-*

nislav Fala, šef odseka za poreze pri Ministarstvu Finansija, profesor više trgovačke škole u Varšavi; Odnosi sa Amerikom: g. *Stanislas Čosnovski*, novinar; O obaveznoj dozvoli za izvođenje muzičkih dela mehaničkim instrumentima i sredstvom radija: g. *Rudolf Langro*, advokat; O autorskoj svojini kao državnoj svojini: g. *Zenon Presmicki*, biv. Ministar Lepih Veština, književnik; O pravu na sledovanja svoga dela: *Eduar Make*, advokat pri par. apel. sudu.

Pošto je na ovako detaljan način prodiskutovan ovaj zakon — tip u svima svojim varijetetima, pošto su učeni pravnici, — gotovo sve sami pariski advokati — sa mnogo znanja i veštine izložili svoje poglede na stanje autorskog prava gledano danas, kongresisti su mnoge nerazsvetljene tačke ovoga domena pravne nauke bolje razumeli, ali isto tako oni su dobili predstavu o kompleksnosti mnogobrojnih pitanja koja zadiru u domen autorskog prava i svojine. Svako gore izloženo pitanje zaslužuje detaljnu studiju. Mi li nećemo ovde raspravljati zbog kratkoće vremena, već se zadovoljavamo samo sa njegovim izlaganjem po nazivima.

Izlaganja su završili g. *Ostertag*, direktor međunarodnog biroa za saštitu književnih i umetničkih dela svojim referatom o stanju autorskog zakonodavstva u 1925. i 1926. god. i prilasku novih država Bernskoj, Konvenciji o zaštiti autorskog prava i svojine i g. *Žan Lobel* generalni sekretar knjižarskog kluba svojim referatom: O reviziji Bernske Konvencije.

Kongres je najzad doneo potrebne rezolucije, odajući poštu poljskom autorskom zakonu sa naznakom da neke njegove odredbe treba izmeniti kao i izražavajući svoje mišljenje o projektu tipu zakona u zaštiti autorskog prava i svojine.

Naši delegati zagrebačkog društva za zaštitu književne i umetničke svojine, u Varšavi, bili su u neobično teškom položaju: bez ikakvih zvaničnih instrukcija, bez izjednačenog autorskog zakonodavstva, bez zakona za Srbiju i Crnu Goru koji bi štitio autore, bez akta kojim bi naša Kraljevina prišla Bernskoj Konvenciji, naši delegati bili su obični posmatrači, ne ulazeći u diskusije i ne dajući izjave koje bi mogle obavezivati našu državu. I tako, naša država, i ako još sa Avganistanom i Sijamom možda jedina zemlja na evropskom i aziskom kontinentu, koja nije prišla Bernskoj Konvenciji, bila je predmet opšte pažnje na Kongresu, jer su svi učasnici Kongresa očekivali, da će im se možda moći doneti kakva radosna vest u pogledu prilaska naše Kraljevine Bernskoj Konvenciji i donošenja jednog modernog autorskog zakona. Na žalost, nikakve nade nije bilo u tom pogledu, i mnogi su delegati otišli kućama razočarani, što naša Kraljevina, čij je predstavnik predsedavao nedavno sedni-

УН И В Е Р З И Т Е Т С К А Б И Б Л И О Т Е К А

сама Skupštine Društva Nacija, ne smatra за потребно да заједно са осталим културним државима, пружи ефикасну заштиту најсимпатијнијим и најдостојнијим пајнје грађанима нашим и страним, — књижевницима и уметницима. Али су за то делегати имали прилике да сазнају, да је наша Краљевина та, у којој се може преводити шта се хоће и како се хоће, без знанја аутора, па чак и без знанја језика на коме је оригинал написан. Афера, која је једно време била необично актуелна у нашој јавности, и која је се односила на превод и препеванање једног чувеног дела стране књижевности, запанјила је конгресисте. У њиховим земљама сличан скандал не би се никада десило, и за то, ако нам је стало

до државног угледа, до заштите нејаким и увек до сада експлоатисаних аутора, и до међународног реномеа, ми се морамо у најкраћем року постарати, да наша Краљевина, попут осталих културних земаља, приступи међународној Бернској Конвенцији и донесе у најкраћем року, закон о заштити ауторског права и својине. Тако ће само идући Конгрес, који ће се одржати у Риму, доčekати наши делегати ведра срца и моћи гледати представницима културног човечанства право у очи. То би нам била једина жеља при завршетку овог извештаја са међународног варшавског Конгреса.

21. октобра 1926. год.
Београд.

ПРЕДЛОГ ЗАКОНА

О АДВОКАТИМА У КРАЉЕВИНИ СРБА, ХРВАТА И СЛОВЕНАЦА

У циљу отиварања анкете на израђени предлог закона о адвокатима Краљевине Срба, Хрватиа и Словенаца, одазивамо се жељи многобројних наших другова из унутрашњости и објављујемо текст њога предлога.

Очекујући примедбе на њај предлог од наших другова из унутрашњости, Уредништво их моли да му те примедбе у што

краћем року доставе, како би нарочито изабрани Обор нашег Удружења могао да их проручи и среди,

Одмах по објави текста горњег законског предлога, Уредништво ће у „Бранич“ у објавити примедбе које је нашем Удружењу доставило Друштво Одвјетника у Хрватској и Словенији, као и примедбе нашег Удружења, достављене Министарству Правде.

Нарочита је важна одредба (§ 23.) по којој адвокат може отказати странци своје заступање, али тај отказ не повлечи правно дејство одмах, већ тек после 30 дана после отказа, јер су се до сада врло често са тим отказима вршиле многобројне злоупотребе нарочито приликом одлагања роцишта.

Због важности адвокатских послова и одговорности, која је са тим пословима скопчана, предлог допушта адвокатском приправнику да може заступати адвоката код кога је у вежби, само пред нижим судовима, властима и корпорацијама. Код Апелационог Суда допуштено је једино оном приправнику, који је положио адвокатски испит, а код Касац. Суда и Државног Савета забрањен је рад адвокатским приправницима. Исто тако забрањен је рад адвокатским приправницима и код Управних Судова због заплетености и важности предмета, који се обично код њих расправљају. Разуме се по себи, у свима случајевима рада адвокатског приправника, носи одговорност адвокат кога приправник заступа (§ 26.)

Адвокат може да уговори награду за свој

труд, што до сада по српским законима није могло бити (§ 40. зак. о правозаступницима и § 539. Грађ. Законика). Слободно уговарање награде често је много повољније и за саму странку за то да би унапред зната, што ће је стати заступање. Дисциплинска власт имаће да пази на то: да награда не буде несразмерно велика и да се у њој не крије прекупљавање делимичне или целе ствари, као и на то, да странка не буде неправедно искоришћена таквом погодбом. Овај надзор лакши ће бити у толико, што се одређује, да је важност те погодбе везана само на писменом уговором о награди, јер други докази (сведоци, клевета, и т.д.) нису допуштени.

Поред тога странци је дозвољено, да код редовног суда тражи сразмерно смањење уговорене награде у случајевима предвиђеним у предлогу (§ 27.).

Предлог у исто време предвиђа и случај да адвокати морају бесплатно заступати сиromашну странку (§ 22.).

Где није адвокатска награда уговорена, она се одређује на првом месту по правилнику, који издаје Министарство Правде по

саглушању Адвокат. Коморе и Апелаци. Судова за оне послове из судског поступка, који по својој једноставности и природи допуштају просечну оцену (§ 28.) а које одређивање може бити различито за разна места и мења се променом прилика; а на другом месту за остале послове, — који у правилнику нису таксирани, вреде одредбе Општег Грађ. Законика (§ 29.).

Ова се награда одређује неспорним путем код онога суда, код кога је ствар расправљена у првом степену или може се расправити код Одбора Адвокатске Коморе — али тада само по споразуму путем поравнања. Најзад, ова се награда може тражити и редовном тужбом код надлежног суда.

Допуштено је адвокату да задржи папире од вредности као и готовину своје странке за покриће своје награде и трошкова, јер нема оправданог разлога да се не да ово право адвокату, који у много случајева из својих средстава троши много више, но што је примио на име предујма а врло често не може да се намири за свој труд, када вло-стодавац помоћу њега наплати своја потраживања, а врло често се дешава да се једино спремом и вештином адвоката остваре права странке, која не би иначе била остварена без адвокатске помоћи.

Разуме се по себи да се задржавање не може отегнути у недоглед на штету странке, већ се мора без одлагања, а у извесним случајевима и код суда, расправити (30.).

Парнични трошкови настали су фактично из рада што га је адвокат уложио у ствар коју заступа и из трошкова, што их је имао. Да не би адвокат штетовао, унесено је у предлог одредба § 31. по којој ти трошкови припадају адвокату, а не самој странци, изузев случаја ако ти трошкови већ нису адвокату накнађени.

У складу са усвојеним и напред истакнутим начелом слободe заступања адвоката по целој земљи, стоји и слобода његова избора места, где ће се настанити, те зато он то место може слободно мењати пошто испуни остале услове, који су предвиђени (§ 34.).

IV. ОДЕЉАК

Престанак адвокатуре

§ 37.

Престанак адвокатуре везан је за услове самог стицања адвокатуре (§ 4.) те са њима стоји у потпуној сагласности.

У предлогу је предвиђено да извесним случајевима, када је поведен дисциплински

поступак, адвокат може да се сам повуче из свога staleжа тиме што ће се одрећи адвокатуре и права да тражи поновни упис у именик адвоката и на тај начин може задржати и избећи дисциплинско суђење своје кривице.

Али, да не би било у томе злоупотребе, предвиђено је да ово може бити само по пристанку Одбора Адвокатске Коморе, а ако је његова кривица дошла пред Дисциплинско Веће, онда тек по одобрењу самог Дисциплинског Већа.

V. ОДЕЉАК

Адвокатска Комора

§§ 38—49.

Један од најважнијих одељака у своме зак. предлогу јесте о Адвокатским Коморама, које до сада по законима о адвокатима и адвокатским приправницима постоје у свима правним подручјима наше државе.

Дужност Адвокатских Комора је та, да чувају углед, част и права адвокатског staleжа и да врше дисциплински надзор над адвокатима и адвокат. приправницима да би своју дужност тачно по закону испуњавали (§ 46.).

Комора ће бити онолико, колико има Апелационих Судова, а може по потреби бити и више (§ 38.).

Часници Коморе и чланови Одбора бирају се тајним путем помоћу листића (§ 40.).

Сваки изабрани члан дужан је да се прими повереног посла да га отправља за извесну периоду времена бесплатно (§ 46.) иначе подлежи казни (§ 41.).

Адвокатске Коморе раде преко своје Скупштине и преко свога Одбора, којима су нарочите дужности прописане (§§ 44. и 45.).

У § 45. овога предлога Комисија је додала нарочити одељак под н), у коме је предвидела да Одбор Адвокатске Коморе бира из своје средине три члана и толико заменика, који имају да суде мање дисциплинске кривице из § 55. овог закона јер налази, да је незгодно да те кривице расправља и суди цео Одбор, а како је ово питање од веће важности, не би требало да се потпуно остави за правила, која ће прописати по одељку II. § 44. овога закона.

Да не би Скупштина и Одбор Адвокатске Коморе прекорачила границе своје власти предвиђене су и жалбе интересованих лица противу неправилног њиховог рада, као и санкције за неизвршење одређене им дужности (§ 47.) 50, у вези са § 6. и т. д.

VI. ОДЕЉАК

Право надзора и дисциплинско право

§§ 50—60.

Овај зак. предлог даје право врховног надзора Министру Правде. Овај надзор је потребан, јер је адвокатура установа јавно правног значаја, и јер су Адвокатским Коморама упућени послови, који засецају у општи интерес, а нарочито у правосуђе. Тим се надзором не мисле спречавати адвокати у њиховој самоуправи, већ се хоће, дати гаранције за тачно ислуњавање дужности. Нема бојазни, да би се врховним надзором спречавала и осујетила аутономија адвокатског сталежа, јер против тога даје довољне гаранције овај законски предлог. Министар Правде на име може да распусти Одбор и Дисциплинско Веће само онда, ако је његова претходна опомена остала без успеха, а тиме се Комори даје довољно прилике, да свој поступак оправда или промени, и да на тај начин ссујети распуштање. А осим тога Министар Правде је дужан, да у исто доба, кад одреди распуштање, нареди избор новог Одбора (§ 50.), а против те одлуке министрове има места и жалби Државноме Савету.

Зак. предлог не дефинира појам дисциплинског преступа, јер је то немогуће због разноврсности појединих случајева, но ипак чини разлике између дисциплинских преступа и мањих неуредности, па одређује, да код ових последњих извиђа и суди Одбор од три лица, кога изабере Одбор Адвокатске Коморе (§ 51.).

У §-у 55. назначено је поближе, како ће поступати Одбор од три лица, и какве су казне, што их може изрећи у случају мање неуредности.

У §-у 56. овог зак. предлога, набројане су дисциплинске казне, које се имају изрећи због дисциплинских преступа. У закону се може одредити, која се казна може или мора изрећи у појединим случајевима, па зато ће Дисциплинско Веће имати да одлучи, коју ће врсту казне у ком даном случају применити (§ 56.). Само два случаја одређује зак. предлог, када се има изрећи највећа дисциплинска казна брисања адвоката из именика, а ти су случајеви наведени у §-у 57.

У §-у 58. установљава последице осуде.

Комисија је смањила рок застарелости адвокатских дисциплинских кривица од пет на три године у § 59., јер је толика застарелост предвиђена и за дисциплинске кривице судија у чл. 58. предлога закона о судијама.

VII. ОДЕЉАК

Дисциплинско Веће

§ 61—71.

Зак. предлог, како је то већ речено, полази са начела потпуне слободе адвокатуре, даје адвокатском сталежу слободну другарску дисциплину, па зато и дисциплинску власт, која је најважнији атрибут самоуправе сваке сталешке организације и преноси је на посебан орган, Дисциплинско Веће, које се састоји искључиво из адвоката, које бира Комора (§ 61—62.), и који су дужни примити се ове дужности (§ 63.).

Ради умањења трошкова и брзине посла одређује се (§ 64.) да осим председника и његовог заменика, бар још половина чланова и Дисциплинског Већа мора бити из седишта Дисципл. Већа, као и заступник Коморе, који је у сталном додиру са Одбором Коморе.

Адвокат, који треба да суди својим друговима, мора да је и сам беспрекорног владања. Ова беспрекорност постаје сумњива, ако је против њега поведена истрага или расправа због код дисциплинског преступа или због које теже повреде казненог закона, па је из тог разлога оправдана одредба § 66.

Сукоб о надлежности Дисциплинског Већа двеју Комора решава редован Касациони Суд, (§ 68.), јер нема разлога, да се ово решавање упути у круг рада Адвокатског Дисциплинског Већа код Касац. Суда да решава све сукобе о надлежности (чл. 110. Устава).

Одредбу § 99. треба разумети тако да само Дисциплинско Веће, пред којим је отпочета дисциплинска истрага или расправа, може донети одлуку, да се суђење повери Дисциплинском Већу друге Коморе, ако буде за то важних разлога а то захтева оптужени или заступник Коморе.

VIII. ОДЕЉАК

Дисциплински поступак

§§ 72—94.

Вршење дисциплинске власти над адвокатима и приправницима поверено је самим адвокатима зато, што је њима највише стало до тога, да се сталешка част одржи неповређена, и да се стане на пут свакој злоупотреби појединца, која може уздрмати поверење према целом адвокатском сталежу. Баш зато је и овлашћено Дисциплинско Веће, да поведе дисциплински поступак и по службеној дужности, а не само на тужбу при-

ватног лица (§ 72.). Заступник Коморе није господар спора (*dominus litis*) јер од њега не зависи ни покретање, ни обустављање поступка, и ако иначе има слична права и дужности, као и државни тужилац (§ 73.).

Одредбе § а 74. морала се је унети у зак. предлог зато, јер се по могућности мора избегавати то, да се поново не саслушавају једна те иста лица, и то прво у мање важној дисциплинској ствари, а и зато, да се не прејудицира решењу суда.

Насупрот томе, казни судови дужни су, да саопште Дисциплинском Већу, ако се противу кога адвоката или приправника поведе казни поступак (§ 75.).

Зак. предлог даје права Дисциплинском Већу, да у току дисциплин. поступка може претходно обуставити адвокатуру, али то не наређује императивно, већ долушта Дисциплинском Већу, да оно расмотри, да ли ће у случајевима §-а 77. сл. а) б.) изрећи обуставу адвокатури или не.

Одредбе §-а 78. основане су зато, што кад суд изрекне губитак адвокатури, тада се не може Дисциплинском Већу дозволити, да пресуђује, да ли има места дисциплинском поступку или не?

Истражном поверенику, који се има именовати од чланова Одбора Адвокатске Коморе, у битности припадају сва она права и дужности, што их има истражни судија у кривичном поступку (§ 79.).

Одредба §-а 80. потребна је и оправдана је зато, што се од адвоката и приправника — с обзиром на заједнички интерес око чувања и одржања угледа и части адвокатског staleжа, — може захтевати, да и са своје стране доприноси томе, да се дисциплински поступак што успешније спроведе.

Против адвоката и приправника, који неоправдано ускрате сведочење, моћи ће се поступити дисциплински због повреде или омаловажања сталешке дужности.

Расправу пред Дисц. Већем заказује председник Већа, и позива заинтересоване странке. Окривљени и заступник Коморе овлашћени су, да ставе предлоге на усмену расправу, но да се онемогући свако одуговлачење, зак. предлог одређује рок од 5 дана за све предлоге окривљенога и заступника Коморе, који се односе на расправу (§ 83.).

Право искључења двојице чланова Дисц. Већа, даје се окривљеноме с обзиром на то што међу члановима Већа може бити и таквих, о којима ће окривљеник имати разлога, да му нису наклоњени, али неће моћи навести законске разлоге, због којих би могао тражити њихово искључење.

О оправданости захтева, да се председник

искључи, одлучује Дисциплинско Веће зато, што би иначе окривљени лако могао осујетити расправу (§ 84.).

У §§-има 87—94. садржани су прописи о току расправе о томе, како се доноси пресуда и какав јој има бити садржај, о трошковима поступка и о вођењу записника на расправи. Ови се прописи у битности слажу са односним прописима кривичног поступка.

Комисија нарочито подвлачи, да је и у овом поступку усвојено начело слободне оцене доказа (§ 89.), као и то начело, да Дисциплинско Веће није везано при доношењу своје пресуде, ни одлуком кривичног суда, којом је окривљени ослобођен кривичне одговорности, и то ни у питању томе, да ли је дело кажњиво, ни у питању доказа, зато што је гледиште, са кога се ствар разматра по казном закону сасвим различито од онога, у дисциплинском поступку. Неко дело на име може бити кажњиво по дисциплинском праву премда оно није кажњиво по казном закону (§ 89.).

Да се не спречава спровођење дисциплинског поступка зато, што се окривљени удаљио са свога седишта, а није пријавио Дисциплинском Већу своје ново боравиште, зак. предлог наређује, да се у таквом случају окривљеноме има именовати заступник (§ 94.).

IX. ОДЕЉАК

Правни лекови против пресуде и других одлука Дисциплинског Већа

§§ 95—103.

У §-у 95. законског предлога допушта се призив против пресуде Дисциплинског Већа о кривици и казни, као и о накнади трошкова. Овај је правни лек допуштен против сваке пресуде без разлике каква је казна одмерена. Ако се правни лек подноси једино против оног дела пресуде, који се односи на накнаду трошкова, онда је допуштена жалба (уток) која је и иначе допуштена против таквих закључака Дисциплинског Већа, који се не односе на вођење дисциплинског поступка (§ 95.).

Лица, којима припада право на призив наведена су у §-у 96., а лица, која имају право на жалбу, означена су у §-у 101. у првом случају услед призива расправа пред Касационим Судом обавља се усмено, а у другима не.

Дисциплинско суђење у другом степену поверено је Касационом Суду зато, да би се удовољило захтеву, да суђење у дисциплинским стварима адвоката по могућности буде

једнообразно, јер је један Касациони Суд, а Апелационих Судова има више.

У свим одредбама овога предлога у којима се говори о Касационом Суду, као што су §§ 6, 10, 33, 68, 97, 101, 103, 116, има се разумети Касациони Суд, који је састављен по § 104. овога предлога и од судија Касационог Суда и адвоката, изузев једино случајеве из § 68. овога предлога, који се односи на редовни Касациони Суд, а са разлога, који су код тог параграфа изложени у овом објашњењу.

XI. ОДЕЉАК

Извршење пресуда и других закључака у дисциплинском поступку

§§ 110—113.

Овај одељак говори, да се све дисциплинске казне изречене над адвокатима уводе у књигу, коју води Одбор Адв. Коморе и да се из те књиге после истека три године, ако се осуђени беспрекорно понашао, могу избрисати једино казне укора, и новчане казне до шест стотина динара, јер су то омање кривице, те не би требало да се непрестано на терет стављају осуђеноме, кад је он постао уредан и исправан у дужности.

XII. ОДЕЉАК

Поновљење дисциплинског поступка

Напред је већ представљено, да се дисциплинске кривице адвоката извијају и исправљају по кривичном судском поступку, те отуда и овде усвојено начело из тога поступка, да има места поновљењу дисциплинских адвокатских кривица, јер се и при овом суђењу могу правити извесне погрешке, које би се имало доцнијим поновљењем поправити.

То поновно суђење дисциплинских кривица усвојено је и за судије у чл. 59. предлога закона о судијама, постоји и у чл. 204. зак. о чиновницима и осталим државним службеницима за чиновнике и службенике грађан. реда, те не би имало разлога, да се ускрати код дисциплинских адвокатских кривица.

У овоме одељку изложени су услови, који се имају стећи, да би се могло добити право на поновљење поступка, о чему решава Дисциплинско Веће, које и суди у првом степену.

XIII. ОДЕЉАК

Адвокатски пензионни фонд

§ 119.

Да би се омогућило адвокатима, да осигурају своје изнемогле и сиромашне чланове

нарочито на случај смрти, предвиђено је да се има установити пензионни адвокатски фонд, чија ће се правила нарочитим правилником одредити.

XIV. ОДЕЉАК

Таксе

§ 120.

Комисија је нашла да рад Коморе, Дисциплинског Већа и пензионог фонда адвоката као установе више јавног карактера, које немају за циљ новчану добит, не треба да подлежи плаћању државне таксе, аналого т. 5. чл. 5. закона о таксама, те је ту одредбу у овај предлог и унела.

XV. ОДЕЉАК

Пискарачи (надриписари)

§ 121.

Врло често услед рада пискарача многи су крупни правни послови доведени у питање и странке отуда трпе врло велику штету. Да би се тај рад пискарача сузбио, Комисија је нашла за потребно да такав рад пискарача пред судиштима, другим властима и корпорацијама казни већом казном него што је првобитно предложено. Ове се кривице могу и по службеној дужности ислеђивати на предлог државног тужиоца или Адвокатске Коморе, а не само по тужби оштећеног лица.

XVI. ОДЕЉАК

Прелазна наређења

§ 122—127.

Сврха одредбе првог става § 122. та је, да се олакша стицање права на адвокатуру оним Словенима, који су добили држављанство наше Краљевине, а били су раније у којој другој држави ван Аустро-Угарске адвокати, но морају поднети уверање Министра Правде о томе, да од стране Министарства Правде нема никакве сметње да се молилац уведе у адвокатски именик Коморе.

Други пак став овог параграфа даје право на адвокатуру оним Србима, Хрватима и Словенцима, који су од 28. XI. 1918. год. стварно вршили адвокатуру на територији бивше Аустро-Угарске, ако постану држављани наше Краљевине, јер они имају ту исту квалификацију, која је сада прописана у Војводини.

Одредба § 123. даје права да могу бити поново адвокати и они, који буду вршили адвокатуру, када овај закон ступи у живот, као и они који су стекли право на адвокатуру по садашњим законима, или су били адвокати у нашој Краљевини само, ако испуне

услове из § 2. сл. а) и б) и § 4. овог закона.

Комисија је у последњем § 127. у другом одељку унела одредбу да од дана, када овај предлог постане закон и ступи у живот, престану сви досадањи закони о адвокатима и адвокатским приправницима из свију наших правних подручја, и нарочито је нагласила и све законске прописе из специјалних закона, које се односе на адвокате и адвокатске приправнике, у колико су противне одредбама овога предлога. О овоме је било више речи у одељку првом код § 5. овог предлога.

Критички поглед на пројекат закона о адвокатима¹⁾

Објективном критиком израђеног предлога долази се до уверења, да пројектовани закон, у упоређењу са данашњим законом о правозаступницима Краљевине Србије, представља значајан напредак. Он представља синтезу мишљења о правозаступничком реду у нашој земљи, систематизованих у једну нову целину израђену по угледу на хрватски закон о адвокатима. Ова трећа и најновија фаза у коју улази закон о правозаступницима дефинитивног је карактера и по свој прилици њоме ће се у нашој држави скинути са дневног реда питање о правозаступницима бар за извесно време. У доба општег преуређења државе и унификације законодавства сасвим је природно што су закони о судијама и о правозаступницима побудили опште интересовање меродавних чиноца и шире јавности. Али је исто тако и разумљиво, да је комисија у претераној тежњи за обезбеђењем што више јемстава према адвокатима, пала у неке крајности, чије ублажавање неминовно захтева правилно решење адвокатског питања, а међу којима се нарочито истиче признавање готово неограничене власти Министру Правде у суспендовању и распуштању адвокатских комора, дисциплинских већа адвокатских комора и извршног одбора савеза адвокатских комора. Осим тога законодавна је комисија пропустила и да саобрази правни систем хрватског закона са социјалним приликама наше нове Краљевине, које нису једнообразне у свима њеним покрајинама. Тај је систем одговарао приликама у Хрватској, под аустро-угарском владавином и циљевима

државне политике бивше двојне монархије, којој није било у интересу привилегисање тога реда независних и слободних људи. Зато га је требало рационалним изменама и допунама довести више у склад са друштвеним потребама и приликама наше нове државе. Правозаступници су у свима земљама признати, и, у погледу законских бенефиција, изједначени су са вишим јавним функционерима, а у неким земљама стављени су у њихов први ред, као што је на пр. у Француској, где су адвокати заузимали и сада још заузимају највидније положаје у држави.

У погледу своје законске потпуности овај законски предлог, крај све своје опширности у упоређењу са ранијим предлогом адвокатског удружења Србије и Црне Горе и са садашњим законом о јавним правозаступницима, није обухватио све оне институције и норме, које су требале бити унете у њега. Тако он не предвиђа сигнатуру, без које није ни један савремени закон о адвокатима. Та непотпуност законског предлога и неконсеквентност у правилном схватању адвокатског питања, поред крупне законске празнине коју би оставиле, биле би штетне и по опште државне интересе. Он не посвећује дакле довољну бригу независности и самосталности адвокатског реда, не полаже на материјално, а самим тим и морално уздицање тога сталежа, не спречава довољно пролетаризацију реда, речју, не усваја извесне најсавременије погледе на закон о адвокатима.

У самој редакцији ове основе законског предлога требало би учинити знатан број стилистичких измена. Поједине законске одредбе нејасне су због њихове двосмислене стилизације, или је непотпуна њихова редакција. Тако у неким одредбама каже се н. пр. „из важних разлога“,¹⁾ а ни у једној доцнијој одредби се не прецизира који су ти разлози, што доводи до опасности произвољног тумачења закона. Најзад на доста места употребљени су општи изрази, те и ти изрази општег карактера чине недовољно јасним неке прописе. Требало би такође приликом предстојеће ревизије овог предлога изменити или избацити нека језична новачења и провинцијализме, који се, због њихове уочљивости, не помињу у овој критици.

Са свега што је изнето у овом кратком и критичном излагању излази, да су у спремној основи предлога закона о адвокатима и адвокатским приправницима потребне ове измене:

Ad § 2. — У тачци в) овога члана зако-

¹⁾ Ово су примедбе које је Удружење јавних правозаступника за Србију и Црну Гору учинило на први израђени пројекат закона о адвокатима. Министар Правде усвојио је неке од њих и изменио тај пројекат, те с тога у толико ове примедбе не одговарају најновијој редакцији законског предлога. Уредништво их ипак по дужности и због хронолошког значаја објављује.

¹⁾ в. чл. 68. основе законског предлога,

нодавац тражи од кандидата за право адвокатуре „да је он свршио правне науке и положио у Краљевини Срба, Хрвата и Словенаца прописане испите“.

Оваква редакција овога прописа нејасна је услед њене двосмислености. Њеном интерпретацијом долази се до закључка, да кандидат треба и да сврши правне науке у Краљевини Срба, Хрвата и Словенаца и да положи прописане испите. Поставља се дакле услов да кандидат сврши у нашој земљи правне науке.

Овакав закључак при тумачењу ове одредбе логичан је због израза „прописане испите“, што одводи мишљењу да је законодавац мислио на испите факултетске, јер би он у противном употребио израз „испит за јавне правозаступнике“.

Ако је то била законодавчева намера, онда је неразумљив разлог за непризнавање права адвокатуре и оним кандидатима. Ако је пак други случај, т.ј. ако је законодавац мислио на правозаступнички испит, онда израз „прописане испите“ треба заменити изразом „прописани испит за јавног правозаступника“.

У тач. г.) после израза „положеним испитима“ требало би додати „на факултету.“

Ad § 3. — И ако је неоспорно да професори Универзитета представљају људе са великом ерудицијом и високом моралним нивоом, ипак је несумњиво да њихово упуштање у адвокатске послове није целисходно како са гледишта интереса правосуђа, тако и с погледом на просветне интересе земље. Јер, као што је изнето и у критици закона о судијама, привилегисање професоре Универзитета у питању права на судијско звање, па следствено и на адвокатуру, нема довољног оправдања под условима који су предвиђени у оба законска предлога. Разлози за то мишљење су сасвим основани. Професори Универзитета уживају неоспорно изузетан углед када се као научни радници истакну на пољу науке. Али је исто тако неоспорно да њихова теоријска ерудиција нема онај утицај на рутину и њихову израђеност у пословима, које су преко потребне судији и адвокату за њихов добар и успешан рад.

Онако исто као што је потребно свеучилиштима у интересу напретка науке да се њихови професори посвете њој свим својим бићем, тако је исто потребно да у суд, као судије и адвокати, добијају приступа људи не само свестрано образовани већ и спремљени великом праксом за тај позив. То професори Универзитета, као специјалисти у својим гранама правне науке не могу постићи због недовољне праксе и *зашто би ову привилегију требало ограничити тиме, да*

они могу изузетно, као иризнајши стручњаци, заступајши пред судовима само за сторове из обласи права, које предају на Универзитету.

§ 3. законског пројекта требало би изменити и у погледу услова, предвиђених за судије, државне правобраниоце и остале професије, које се у њему помињу. Те би услове као претерано строге у погледу дужине предвиђених рокова требало ублажити и прецизирати и место 10 и 12 година указне службе у односним звањима, али са тим додатком. да такви кандидати имају још 2 године адвокатског стажа код адвоката. За правничку рутину и изоштравање моћи примене закона довољни су краћи рокови службе у суду од ових, који су у пројекту предвиђени, а за развијање критичке способности правозаступника, као иницијатора у решавању правних проблема, неопходно је потребно оно вешто интерпретирање закона, у коме је оличена слободна, фина и смела интуиција закона, која се у строго формалистичком суду не може стећи онако успешно и брзо као код адвоката.

Најзад овај би § требало допунити и правом пензионисаних чиновника да могу бити уписани у именик адвоката, под условом да нису пензионисани по својој молби и да испуне законом предвиђени стаж за адвокате.

Према свему томе § 3. имао би да гласи овако :

„Судије првостепених, средњих и окружних судова, секретари виших судова са положеним судијским или адвокатским испитом, који су у том звању служили најмање 4 године; државни правобраниоци који имају 6 година указне службе; ванредни професори права на Универзитету који имају исте године указне службе могу бити уписани у именик адвоката ако су осим тога издржали две године стаж код адвоката. Редовни професори Универзитета могу пледирати и заступати код судова и без адвокатског стажа, али само у спорним и неспорним делима из области оног права које предају на Универзитету. Председници виших и првостепених судова и судије Касационог и Апелационог Суда могу бити уписани у именик адвоката и без стажа.“

Државни пензионери који имају услове прописане за адвокате биће на њихово тражење уписани у именик адвоката, ако нису пензионисани по својој молби и испуне стаж за адвокате.

Ово право не припада онима који су дисциплинском осудом из државне службе отпуштени или стављени у пензију.

Председници и судије првостепених судова који се упишу у именик адвоката не могу за прве две годане имати седиште своје канцеларије у оном месту где су последње две године служили.“ —

Последњи став овог §-а треба допунити и за председнике првостепених судова истом рестрикцијом, која се предвиђа и за судије првостепених судова, пошто никаквих разлога за њихово изузимање од тог законског ограничења нема. У противном то би представљало једну доста озбиљну празнину у закону.

Ad § 4. — У првој ставу ове одредбе у место израза „адвокатури“ боље би било употребити израз „адвокатуру“ или још боље „право на „адвокатуру.“

Тачци г) овог §-а требало би додати став: „или му супруга обавља тако једно занимање.“

У тач. ж) исте одредбе израз „душевне и телесне мане,“ треба заменити изразом „душевна и телесна неспособност.“

Ad § 6. — У другом одељку овог §-а го-

вори се о испитивању, да ли је молитељ испунио све услове за упис у именик адвоката и одређује се рок од 6 недеља за доношење решења Одбора Адвокатске Коморе по тој молби. У случају да одбор у том року не донесе своје решење, има се сматрати да кандидат није примљен.

Ова клаузула је неумесна, јер никаквог разлога за њу нема. На против требало би предвидети обавезу Одбора, да у томе року донесе било повољно било неповољно решење, с правом жалбе за одбијеног кандидата.

Ad § 7. — У 8. реду другог става ове одредбе треба додати реч „извршном“, те да тај текст гласи: „Одбор ће упис ускратити ако се извршном дисциплинском пресудом утврди“ и т. д.

Ad § 8. — Текст заклетве требало би допунити тако, да се она полаже и државном поглавару и Отаџбини и да је адвокат дужан поштовати Устав и законе.

(Наставиће се)

Dr Јозеф Колер, професор универзитета

ЛИЧНО ПРАВО

превео

МИЛОРАД АНТОНОВИЋ

АДВОКАТ

Недавно је један берлински лист саопштио, како је суд ради утврђења идентичности једног оптуженог наредио, да му се обрије брада.

Да ли је тај човек био са овим одмах сагласан, или је та процедура извршена противу његове воље, то није саопштено.

Али ово питање може да постане веома деликатно у случају, ако се појави енергичан отпор, и када се тиче тога, да ли је суд овлашћен, да такав отпор силом савлада.

Цело ово питање спада у категорију личнога права, чије је признање битно обележје наше новије јуриспруденције.

На сваки начин ово право није нов проналазак, јер су га већ признавали природно право и правници 16. столећа. Али пандектне науке 19. столећа биле су према овом праву нерасположене. Виндшајд се изразио негативно, и њему су следовали многи други.

И схоластика последњег столећа решила је ово питање у томе смислу, да се лично право сматра као немогућно, и да се може наводити само као карактеристика науке оних дана.

Ово право личности је и право оптуженога, па чак и право осуђенога, док не почне издржавати казну.

Несумњиво да социјално-правне појаве имају за последицу, да се појединац својом личношћу мора многоструко повијати пред силом државе и притиском државних интереса.

И отуда долази да се оптужени мора подвргнути приговору, да му се врши претрес куће и претметачина над телом, у колико се одатле могу црпили доказна средства за кривично дело.

Још већма је ограничен осуђени на казну лишења слободе, јер осуда има баш за циљ, да врши притисак и надвлада личност, која је устала противу важних интереса човечанства.

Али основни је принцип права, да се повреда личности сведе на најмању меру, и да се у погледу оптуженога морају поштовати у пуној мери сва његова човечанска права.

У ранија времена ово се није разумевало. Оптужени је посматран као средство, да се дође до истине, и веровало се, да се оба

ном, лажу и преваром, па чак и силом и мучењем он може нагнати на исказ и признање.

Данас је све то напуштено, ма да многи још и сада испит оптуженога не сматрају као средство, да му се пружи могућност одбране, него, као неку врсту замке, да се ухвати у све четири — једно потпуно нетачно схватање: јер оптужени не мора себе да окривљује, и право да одбије сваки исказ, то је неоспорно људско право човека.

Дозвољено је несумњиво задржати га у притвору, да не би на истрагу утицао, исту кочио и стварао јој сметњу. Ово је једна негативна мера, која уздржава личност, али је не уништава,

И благу принуду у облику умакања прстију у циљу дактилоскопије или мерење по Бертилоновој методи мора он да дозволи; такође сликање, натицање шешира и томе слично; али то су тренутни поступци, који не представљају сувишно вређање права личности, који тренутно настану и тренутно прођу.

Јако је вређање личности неоспорно, када се окривљени ради испитивања његовога душевног стања примора да проведе у једном заводу за душевне болести до шест недеља. Само се мора приметити да се ово може догодити под особитим мерама предострожности, и да је овде у питању једна мера, која битно служи интересу окривљенога и врши се у циљу да невини не буде осуђен.

Али овим су исцрпљена сва принудна средства државе.

Није дозвољено предузимати над оптуженим процедуре, услед којих би његов лични изглед претрпео промену, која би тек ишчезла недељама и месецима.

Да ли је дозвољено да се оптуженоме направи један ожиљак ради идентификовања, да му се одсече коса или накалеме бацили, ради испитивања њиховог дејства?

Такве повреде личности, које имају више или мање трајне последице, нису дозвољене. У овај ред спада и насилно бријање браде.

Према окривљеноме или оптуженоме не може се овако поступити, као год што се не сме један грађански дужник, мушко или женско, ошишати да би се продајом косе дуг наплатио.

Циљеви грађанског, као и кривичног поступка, важни су и осветшани, али имају својих граница и не смеју да промене или унаказе тело.

Тек када се утврди кривица оптуженога, и он буде осуђен, па ступи на издржавање казне, тек тада се мора он подвргнути овим као и другим личним променама; али овде се личност увлачи у таму судбине, што је баш својство казне.

Тиме нека је овом питању будућој јуриспруденцији обележен пут.

RAD DRUGOG KONGRESA PRAVNIKA S.H.S U LJUBLJANI

— Izjednačenje bračnog prava. — Naši finansijski zakoni. — Zakon o državljanstvu. — Pitanje valorizacije. —

NENAD POPOVIĆ

sekretar Prvog stepena Suda

Sada kada živimo u eri kongresa profesionalnih organizacija, kojima je cilj poboljšanje ekonomskog stanja njihovih članova, neće biti ni malo preterano, ako se kaže: da kongresi naših pravnika, ne samo što nemaju ekonomsku bazu u smislu poboljšanja ekonomskog stanja pravnika, nego čak nemaju ni jednu tendencu, da pravničke zahteve ekonomske prirode ma i posredno eksponiraju.

Pa onda će se mnogi, koji nisu učestvovali na kongresu, pitati: šta je to drugo, kao važnije mogao kongres raspravljati, ako ne bedno ekonomsko stanje sudija i drugih činovnika pravničke struke! — Odgovor bi bio vrlo prost: — pravnici S. H. S. zapojeni pre svega ljubavlju za

ovu našu zemlju, bez ikakvih egoističkih ciljeva drže svoje kongrese za dobro celoga naroda, ukazujući državi kojim putem treba da ide, kad rešava zakonodavne probleme i kako će najlakše iste da reši.

Takva jedna organizacija, koja kao što rekospo nije egoistična, već altruistička u najvećoj meri, zaslužuje priznanje i države i naroda.

Ako međutim, merodavni faktori u državi ne budu vodili računa o značaju pravničkih kongresa i ne budu uzimali u ozbiljan pretres njihove rezolucije i zakonske projekte, onda bi se oni ogrešili, ne o pravnički red u državi, jer on za sebe ništa specijalno ne traži, nego o inte-

rese naroda, koji željno traži unificiranje zakona i donošenje izvesnih vrlo potrebnih zakona.

U opšte sasvim objektivno govoreći, jedan pravnički kongres kakav smo imali 1924. g. u Zagrebu, ili 1925. g. u Beogradu ili ovaj u Ljubljani, mnogo je više pokazao dobre volje, da se zakonodavnim putem pomogne narodu i državi, nego parlament koji je kod nas postao poprište najgorčnijih partijskih borbi.

Ali, zašto ideje pravničke inteligencije, izražene na kongresima, ostaju mrtvo slovo na hartiji, pitanje je tugaljivo, i o njemu se ne može govoriti. Samo čovek mora jedno da zažali: što pravnički kongres, nije ma i za moment parlament!

Poznavanje ekonomskih, kulturnih, socijalnih i pravnih potreba naroda, teorisko i praktično pravno znanje i jedno široko obrazovanje, to je oružje kojim pravnici rukuju na kongresima, i koje će oružje valjda nekada doneti pobjedu na dobro i naroda i države. Pravnički kongresi kod nas uvek su u raspravu uzimali pitanja najaktuelnija iz svih grana pravne nauke i zakonodavstva. Tako je i ovaj kongres u Ljubljani uzeo u zadatak da pretrese baš ona pravna pitanja kojih je rešenje nama potrebno, ništa manje od nasušnog hleba.

S toga, da bi se pravnici što bliže upoznali sa ovogodišnjim radom kongresa, mi ćemo izložiti ovde rezolucije donete na istom i to onim redom kako su izglasavane u plenumu.

1.

Po pitanju izjednačenja bračnih prava usvojena je većinom glasova sledeća rezolucija:

1. Pravna sigurnost u čitavoj državi nužno traži, da se donese još pre unificiranja građanskog prava, jedinstven građanski ženidbeni zakon, koji da predvidi uslove za valjanost i uzroke za razvod braka za sve građane bez razlike vere sasvim jednako.

2. Građansko ženidbeni zakon mora: a) usvojiti civilnu formu za sklapanje braka; b) odrediti, da bračnoppravne sporove sude isključivo građanski sudovi.

Odbačeno je:

kod tačke 1. — Taj zakon da ne dira u posebna prava muslimana. Kod tačke 2. — Izreći da se u crkvenoj formi prizna valjanost, ako su strane ispunile sve uslove ženidbenog zakona.

Usvajanje ove rezolucije, koja predviđa obaveznost građanskog braka kod nas, burno je pozdravljeno od gotovo svih učesnika. Samo je jedan mali broj glasača za dvosistem crkvenih i građanskog braka.

O ovom pitanju dali su svoje referate: G. Dr. Rado Kušelj, prof. univerziteta iz Ljubljane; G. Aleksandar Andrejević, apelač. sudija u Skoplju i Dr. Edo Lovrić, prof. univerziteta u Zagrebu.

2.

Rezolucija doneta po pitanju: *pravni značaj i tehnika naših finansijskih zakona* usvojena je u celini i ona glasi ovako:

Drugi kongres pravnika održan u Ljubljani 9-12. septembra 1926. god. smatrajući, da se praksom nefinansijskih povlašćenja vredjaju odredbe Ustava, koje se odnose na donošenje zakona i zak. o državnom računovodstvu, koje se odnose na finansijski zakon, osudjujući prekomernu upotrebu ovog načina u pogledu donošenja izmena, proširenja i ukidanja zakona, smatra za svoju dužnost, da istakne, da je jedini pravilan put za zakonodavca u pogledu donošenja, proširenja ili ukidanja zakona obelježen u Ustavu, i stoga se obraća našim nadležnim faktorima sa molbom, da se poštuje Ustav i zakon o držav. računovodstvu, prilikom donošenja izmene, proširenja ili ukidanja zakona, što će se učiniti, ako se prestane sa neustavnom i nezakonitom praksom nefinansijskih ovlašćenja.

1. Finansijski zakoni treba da budu sastavljeni u glavnom prema odredbama zakonu o držav. računovodstvu.

2. Imaju iz njih sasvim ispasti odredbe, kojima se menjaju osnovni zakoni finansijskog karaktera, (kao zakon o budžetu, zakon o držav. računovodstvu).

3. Ne mogu u njima naći mesta odredbe, koje stvaraju nove zakone u celini.

4. Pojedine odredbe u vezi sa donetim zakonima mogu se u finansijskim zakonima menjati u toliko, koliko to zahtevaju ili budžet ili finansijske prilike u toku jedne budžetske godine s kojima moraju stajati u vezi.

5. Odredbe pojedinih zakona nefinansijskog karaktera, mogu se menjati u finansijskim zakonima, ili što je ta promena privremena (što ne bi prešlo trajanje od jedne godine) ili što je neodložno hitno, a pada u vreme kada se budžet donosi, s tim da njezin značaj nije takav, da menja suštinu samoga zakona.

6. Ovlašćenja pojedinim ministrima mogu se dati, samo u koliko stoje u vezi sa upotrebom kredita dodeljenih njihovim ministarstvima, ili sa utroškom državnog prihoda, ili sa materijalnom odgovornošću pojedinih ministara, ali ne mogu menjati osnovne zakone koji tu materiju regulišu, niti biti derogacija zakona o ministarskoj odgovornosti ni zakona koji regulišu vršenje ministarskih funkcija.

Po ovom pitanju bili su referenti: g. Dr. Kosta Kumanudi, predsednik Beograd. Opštine, g. Dr. Vidan Blagojević, adv. iz Beograda i g. Dr. Ladislav Polić, prof. univerziteta u Zagrebu.

3.

Po pitanju valorizacije, postoje tri rezolucije od kojih ni jedna nema većinu glasova.

Prva rezolucija ima najviše glasova. Ta rezolucija konstatuje, da pitanje valorizacije, za nas nema danas nikakvog značaja. — Rezolucija Dr. Mudrovčića, ističe na protiv, da pitanje valorizacije zaslužuje rasmatranje, a u trećoj rezoluciji g. Dr. Bajkić ističe, da se pitanje valorizacije ne može raspravljati *de lege lata*.

Prema tome je većinom glasova kongres rešio, da se raspravljanje ovog pitanja odloži za idući kongres.

4.

O pitanju državljanstva, kongres je usvojio ovu rezoluciju. Kongres Pravnika Kraljevine S.H.S. u Ljubljani, smatra donošenje naročitog zakona o državljanstvu jednom od najprećih potreba, ne samo iz praktičnih razloga, nego u interesu časti i ugleda naše države. Zakon o državljanstvu da bude sastavljen prema ovim načelima:

1. Originalni način sticanja državljanstva, da bude iure sanguinis. Dete rodjeno od nepoznatih roditelja, ili od roditelja, kojih državljanstvo ostaje nepoznato, smatra se do protivna dokaza našim državljaninom, ako je kod nas rodjeno ili nadjeno. Prirodjenje redovno i izuzetno, da se daje administrativnim aktom.

2. Prihvata se načelo o gubitku državljanstva istupom na zahtev i izuzetno oduzimanjem. Pri gubitku državljanstva, da se čuva načelo jedinstva porodice, kao i kod sticanja državljanstva.

3. Da se donesu odredbe kojima bi se na najmanju moguću meru sveli slučajevi dvojnog državljanstva.

4. Da se donesu propisi o registrovanju državljana i dokazima državljanstva. Kako elaborat mešovite komisije od 1922. god. u glavnom odgovara gornjim načelima, mogao bi on poslužiti kao nacrt za izradu definitivnog projekta zakona o državljanstvu.

Po ovom pitanju dali su referate: g. Dr. Ladislav Polić, prof. univerz. u Zagrebu, g. Dr. Ivan Subotić, sekretar Poslanstva u Londonu i g. Dr. Fran Vodopivec, iz Ljubljane.

5.

Po pitanju reorganizacije Upravnog Sudstva jednoglasno je prihvaćena ova rezolucija:

1. Ustanovu Upravnih Sudova u njihovom sadanjem ustrojstvu, kongres pravnika priznaje kao dobru.

2. Da bi mogli upravni sudovi razviti svu svoju delatnost prema zamisli ustanove, treba da su sve upravne vlasti organizovane po načelu dekonstrukcije u jakim srednjim vlastima

i da se obrazuju zakonom o Državnom Savetu i Upravnim Sudovima predviđeni organi za zastupanje javnoga interesa u srednjim vlastima.

3. Broj članova i odeljenja Upravnih Sudova treba da se povisi toliko, da se svuda omogući brzo i dobro poslovanje Upravnih Sudova.

4. Doneti zakon o administrativnom ustrojstvu upravnih vlasti.

Referate su dali po ovome pitanju: g. Dr. Stevan Sagadin, držav. savetnik iz Beograda, g. Jovan Stefanović, sudija uprav. suda u Zagrebu i g. Dr. Henrich Steska, savetnik Upravnog Sodišta u Celju.

6.

Po pitanju naknade štete za nepravедno određeni pritvor i istražni zatvor, jednodušno je prihvaćena ova rezolucija: Projekat zakona o sud. kriv. postupku, glava dvadeset peta, o naknadi štete neopravdano osuđenim licima treba dopuniti naredjenjima.

1. Da se naknada imovinske štete priznaje i za neopravdani pritvor i istražni zatvor.

2. Pritvor i istražni zatvor neopravdan je, ako je krivični postupak protiv zatvorenog lica pravno-snažno obustavljen, ili je to lice pravno-snažno oslobođeno od optužbe, jedno i drugo iz razloga, što to lice krivično delo, za koje je zatvoreno nije učinilo, ili pak što njegovo delo, po zakonu nije krivično delo.

3. Naknadi nema mesta, ako je to lice samo namišljeno ili iz krajnjeg nehata uzrokovalo svoje lišenje slobode.

4. Naknadjena svota ima se vratiti državi, ako to lice usled ponovljenja krivičnog postupka bude osuđeno na kaznu lišenja slobode jednako ili dužeg trajanja od pritvora i istražnog zatvora. Ako je pokrenuto ponovljenje krivičnog postupka pre isplate izrečene naknade, ova da se isplata održi do dovršenja ponovnog postupka.

Za ovo pitanje referate su dali: Dr. Josip Šilović, prof. univerziteta u Zagrebu; Dr. Metod Dolenc, prof. univerziteta u Ljubljani i Dr. Josip Vesel, adv. konc.

7.

Najzad sa malom većinom glasova usvojena je po pitanju *notarijata* sledeća rezolucija:

1. Doneti zakon o notarijatu, koji bi se sukcesivno uveo u gradovima Srbije i Crne Gore i to u gradovima koji su sedišta Prvostepenih Sudova; i

2. Da se ustanovi na izvesnim univerzitetima katedra za notarijat.

Tako je kongres u Ljubljani pod predsedništvom energičnog g. Dr. Danila Majarona, odvetnika iz Ljubljane, završio svoj rad, usvajanjem pomenutih rezolucija i izborom nove uprave Udruženja Pravnika S. H. S.

УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА

СУДСКА И АДМИНИСТРАТИВНА ПРАКСА

Рок за изјашњење незадовољном лицу, код судије за неспорна дела за поништај тестамент је 8 дана од дана саопштења тестамент. У случају сукоба права тестаменталних и других наследника, судија за неспорна дела има слабију страну својим решењем да упути на парницу, коју ова има повести у року од два месеца, који се има рачунати од дана извршности тога решења. Рок за застарелост подизања тужбе због поништаја тестамент после учињене изјаве у року од 8 дана по саопштењу код неспорног судије о незадовољству са тестаментом има се ценити само с обзиром на чл. 59 поменуте уредбе и чл. 92 а. неспорних правила.

(Начелна одлука опште седнице Касационог Суда Бр. 8259 од 7. октобра 1926. год.)

Поводом тога што се у одељењима Касационог Суда појавило неједнако тумачење у примени Чл. 59. Уредбе о убрзању рада код судских и иследних власти, на име: док поједина одељења Касационог Суда сматрају да је овај Чл. 59. Уредбе, као и доцнији изменио како § 482. грађ. зак., тако и Чл. 92, одељак пети, правила о поступању у неспорним делима односно израза: „а најдаље за пола године да своја доказатељства Суду предложи“ који је употребљен у § 482 гр. з. и израза: „оставивши јој рока до шест месеци од дана саопштења наредбе завештаоачеве“, који је употребљен у Чл. 92. одељ. 5 неспорних правила, сматрајући да су ови рокови од 6 месеци престали важити, дотле друга Одељења Касационог Суда стоје на супротном гледишту, — Касациони Суд сматрао је за потребно с обзиром на § 16. т. 1. одељ. 2 реченица 2. зак. о своме Устројству и с обзиром на Чл. 63. Уредбе о убрзању рада у вези захтева Господина Министра Правде од 29. Септембра т. г. Бр. 63205. да у својој Општој Седници начелно проучи појављено питање и описане законске прописе; па је нашао:

Прописи из § 482. грађ. зак. и Члана 92. одељ. пети неспор. правила, измењени су новијим законом-уредбом о убрзању рада код судских и иследних власти. Члан 59. ове Уредбе предвиђа само рок од 8 дана од дана саопштења тестамент у коме се онај који мисли, да му је завешталац последњом наредбом неправду или уштрб против закона

учинио, мора изјаснити о тестаменту, одн. против тога тестамент, јер, у противном, т. ј. без тога изјашњења тестамент остаје пуноважан, што значи: да од природе тога изјашњења зависе и остала судска поступања код Судије за неспорна дела у погледу важности тестамент.

Овај Чл. 59. Уредба, чији се текст поклапа у свему својом садржином са § 482. гр. з. не садржи у себи напред цитиран израз: „а најдаље за пола године да своја доказатељства Суду предложи“, што је јасно да је познији закон хтео да овај рок од 6 месеци уопште изостави из нашег законодавства.

Како се у Чл. 92. одељ. 5 неспор. правила такође помињао исти рок „до шест месеци“, то је логично да је и овај рок имао престати да се примењује, — пошто је у Чл. 62 исте Уредбе речено: да сва наређења из закона обухваћених овом Уредбом, а противна овој Уредби, престају важити кад ова Уредба добије обавезну снагу.

Услед тога се појављује питање: у коме року онај који се „има упутити на спор“ има да се на тај спор упути, пошто је услед овог новог закона одељак пети Чл. 92 неспор. правила остао без рока.

Аналого § 2 грађ. суд. пост. тај се рок налази у Чл. 92а. неспор. правила у редакцији од 1911 допуњеној 1922. после поменуте Уредбе.

Према томе у Чл. 92 неспор. правила одељ. пети има да се у место рока „до шест месеци“ стави рок „од два месеца по извршности решења судијина“, који се рок налази у Чл. 92а. неспор. правила.

Као последица те измене § 482 грађ. зак. и Чл. 92 одељ. 5. неспор. правила, наступило је ово ново правно стање:

1) Што је тиме укинута онај рок од 6 месеци за подношење доказа, односно тужбе суду, и место тога рока ступио је на снагу рок из Чл. 92а неспор. правила, чији почетак уштрбује Судија за неспор. дела својом одлуком.

2) Што се и тај рок за вођење спора, који судија за неспор. дела буде одредио по Чл. 92 одељ. 5 неспор. правила, има рачунати од времена извршности решења истог судије према Чл. 92а одељ. 2 неспор. правила, којим решењем он упућује слабију страну на вођење парнице због поништаја тестамент.

Ово решење мора следовати зато, да би се у случају појављеног сукоба између на-

следника, сва спорна питања путем парнице расправила; а која ће страна имати да води ту парницу то се унапред не зна, док о томе не буде обавештена решењем неспорног Судије, који ће слабију страну и упутити на вођење парнице с обзиром на Чл. 2 тач. 7. неспор. правила.

3) Што је у допуњеном Чл. 92а неспор. правила прећутно речено, да се *шакве и сличне парнице воде у означеном року само „по извршности“* тога решења Судије за неспор. дела којим он упућује слабију страну на парницу, то овај разлог важи и овде: у примени § 482 гр. з. и Чл. 59. Уредбе. Да је ово гледиште Касационог Суда правилно види се и из прописа Чл. 8 и 10 неспор. правила, где се предвиђа да се на сваку одлуку — решење — Судије за ванпарнична дела незадовољна страна може жалити Касационом, а сада Апелационом Суду, и то у оном року и онако како је то прописано у §§ 322 и 323 гр. пост. И, како је због овога неизвесно, када ће то решење неспор. Судије о упућену на парницу постати извршно, онда је самим тим и онај ранији преклузивни рок од 6 месеци из § 482 гр. зак. стварно био постао беспредметан — § 116 грађ. пост. у вези Чл. 92а неспор. правила.

Према свему овоме, и у случају *ишћања о року за заспирелост* поднешене тужбе због поништаја саопштеног тестаментa има се тај рок ценити само с обзиром на Чл. 59 пом. Уредбе и Чл. 92а. неспор. правила од 1922 г., пошто се претходно извиди: када је то решење судије за неспор. дела о упућењу на парницу постало извршно, те да би се по том могло правилно оценити: је ли тужилац у остављеном му року, по извршности решења судије за неспор. дела, своју тужбу за поништај тестаментa поднео или није, пошто је претходно већ употребио онај рок из § 482 гр. зак. у вези Чл. 59 Уредбе о убрз. рада.

Разлог за овакво своје гледиште, Општа Седница Касационог Суда налази још и у томе факту, што је поменути Чл. 59 Уредбе доцнији законски пропис и да је у Чл. 62 исте Уредбе изречно предвиђено да сви њему противни ранији прописи престају важити; а и из „мотива“ Комисије за израду поменуте Уредбе јасно се види намера: да се скраћеним роком, предвиђеним у Чл. 59. Уредбе и роком из Чл. 92а. неспор. правила од два месеца, једном стане на пут дотадашњим штетним одуговлачењима у судском поступању у погледу оглашавања важности тестаментa, и да се за свагда отклоне оне, у пракси тешко изводљиве и неједнако примењиване раније одредбе о томе питању, где није било јасно да ли се тужба подно-

сила по извршности решења судије за неспор. дела или пре извршности и где су рокови при том били разнолики т. ј. од 8 дана до шест месеци — § 116 гр. п. и § 482 гр. з.

На основу свега изложенога и тач. 1. § 16 Зак. о Устројству Касационог Суда и Чл. 63. Уредбе о убрзању рада, Општа Седница Касационог Суда, ради једнообразности у примени Закона по овом питању, доноси своју Начелну одлуку:

„1) Да је рок за изјашњење незадовољном лицу код Судије за неспорна дела за *поништај тестаментa 8 дана од дана саопштења тестаментa*; 2) да у случају *сукоба права тестаменталних и других наследнака*, Судија за неспорна дела има слабију страну својим решењем да упути на парницу коју ова има повести у року од 2 месеца, а који се рок има рачунати од извршности тога решења; 3) да се рок за заспирелост подизања ове тужбе због *поништаја тестаментa после учињене изјаве у року од 8 дана по саопштењу код неспорног Судије о незадовољству са тестаментом*, има ценити само с обзиром на Чл. 59 поменуће Уредбе и Чл. 92а. неспор. правила“.

Ова је одлука, као начелна, обавезна како за Општу Седницу и сва одељења Касационог Суда, тако и за све ниже Судове.

Dr. Јан. Јовановић

Када на меници није означено место плаћања, у коме се случају место акцептанта има узети за место плаћања, онда по § 46. грађ. суд. пост. тужитељу стоји на вољи који ће од надлежних судова изабрати да му спор пресуди.

Примедбе Одељења Касац. Суда од 29-1-1926 г. бр. 726 којима је поништено решење Београдског Трговачког Суда Бр. 42505:

Погрешно је Трговачки Суд што је Поверилачку Банку одбио од тражења осуде њенога дужника Ј. П. као од тражења упућеног ненадлежном суду с погледом на § 34 грађ. пост. са разлога што на меници није означено место плаћања, па се у том случају за место плаћања има узети место акцептанта које је у конкретном случају Куршумлија.

Када је Поверилачка Банка, у акту тражења забране Бр. 38910 и у акту поновног тражења забране навета да се њен дужник сада налази у Лазаревцу, дакле на територијалној надлежности Трговачког суда, а по § 46. грађ. пост. ако су више судова за један случај надлежни, тужитељу стоји на вољи који ће од ових изабрати да му спор пресуди, онда је трговач. суд погрешно одбио Поверилачку Банку од њеног тражења као

од тражења упућеног ненадлежном суду, јер у оваквим случајевима поверилац може да бира коме ће од више надлежних судова тужбу дати.

Dr. Јан. Јовановић

Суд не може одбити повериоца од тражења забране по писмену поднетом у препису потврђеном код полицијске власти, зато што се из писмена не види да га је дужник својеручно написао, пошто по § 200. грађ. суд. пост. подносилац исправе није дужан да исту у оригиналу прилаже.

Одељење Касац. Суда од 30-1-26 г. бр. 823, поништило је решење беогр. прв. трговач. суда Бр. 47001, са овога разлога:

Када је молилац тражио забрану по писмену поднетом у препису потврђеном код полицијске власти, онда је суд погрешно што је молиоца одбио од тражења ове забране само са разлога: што се из поднетог писмена не види да је оно од дужника својеручно написано и потписано и да тиме заиста испуњава услове из § 192 грађ. пост. Ово је суд погрешно стога што по пропису § 189 грађ. пост., то што долази поднето писмено јесте потпун доказ противу онога који је издао, у колико је оно признато, или у случају одрицања, у колико истинитост његову подносилац доказао буде, а по пропису § 200 грађ. пост. подносилац исправе није дужан да исту у оригиналу прилаже, но је може и у овереном препису приложити; па када то стоји онда суд није могао по званичној дужности улазити у оцену питања да ли су дужници својом руком писмено написали и потписали; јер суд овде где се о забрани решава на једнострано тражење самога повериоца, не би био у могућности да то са сигурношћу оцени када је и оригинал поднесен, јер и у том случају може бити у питању да ли је то писмено, означено као оригинал, дужник заиста сам написао. Таквој оцени суда може бити места тек у случају ако би дужници писмено оспоравали било по форми било односно истинитости његове.

Dr. Јан. Јовановић

За разматрање акта кривица по делима из зак. о шумама, која подлеже суђењу пороте, надлежан је по Чл. 37. уредбе о убрзању рада код судова Касациони, а не Апелациони Суд.

Одељење Касац. Суда вратило је првостеп. суду нерасмотрена акта кривице В. А., опт. због дела из Чл. 111 зак. о шумама, да суд поступи по ранијем наређењу овога одељења, без обзира на то што је ово дело извршено у времену непријатељске окупације и што је пресуду донео поротни суд, и да акта

ове кривице по жалби држав. тужиоца пошаље на разматрање надлежном Апелационом Суду, пошто по Члану 37. Уредбе о убрзању рада, пресуде по делу горосече разматра у другом и последњем степену Апелациони Суд, а не Касациони.

Београдски Апелациони Суд није усвојио ове примедбе, већ је дао следеће противразлоге:

Како Апелациони Суд сматра да није надлежан за разматрање пресуде првостепеног суда по овој кривици, прво зато, што Чл. 37 Уредбе о убрзању судског рада одређује надлежност овога суда само за пресуде односно решења судије појединца, по делима горосече, а затим с тога што је овде у питању пресуда *пороћнога* суда, чије су оцене фактичких питања дефинитивне, док се, међутим, Апелациони Суд по своме устројству као судски може упуштати не само у правна већ и у фактична питања; па како је за разматрање поротних пресуда и по Чл. 37 зак. о пороти, који поменутом Уредбом није укинут, нити измењен — надлежан Касациони Суд, то Апелациони Суд не може усвојити горње примедбе одељења Касац. Суда.

Општа седница Касац. Суда од 28-1-1926 г. наша је да стоје поменути *противразлози*, јер одговарају закону а речене примедбе одељења К. С. не стоје те их је одбацила и препоручила му да поступи даље по закону.

Dr. Јан. Јовановић

Код примене закона о јавним водама и њиховој употреби од 26. децембра 1878. и закона о регулисању употребе вода од 18. децембра 1905. г. у јужним крајевима Србије, судови су дужни да цене, где се односни случајеви појаве: да ли је по прописима турских закона једна парнична страна имала права користити употребу воде на туђој привредној земљи, њоме наводњавати своју земљу, па следствено и да цени: да ли та парнична страна није стекла сходно Чл. 47 зак. о водама право употребе воде пре ступања на снагу и исто одржала по закону о водама — § 2. у вези § 10. грађ. зак.

Одељење Касац. Суда примедбама својим од 30-1-1926. г. Бр. 703 поништило је пресуду Скопљ. Апелаци. Суда Бр. 1124. са ових разлога:

Право за употребу воде из токова јавних вода признато је и регулисано у закону о јавним водама и њиховој употреби од 26. децембра 1878. г. и законом о регулисању и употреби вода од 18.-XII.-1905. г.

Право на одвођење воде „*долајом*“ из реке Ибра ради наводњавања баште чија се

заштита тужбом тражи по Чл. 4. у вези Чл. 15. зак. о водама од 26. XII. 1878. г. признаје се господарима земље поред које Ибар тече. Према томе ово право везано је за земљу поред које река тече и господар може га искористити само за то земљиште. Ово право има свој извор у пом. закону, и по њему би суд имао овај спор и расправити, а не по уговору између приватних странака или последњој вољи, како се остале службености могу прибавити, како је Првостепени Суд нетачно у својој пресуди разлагао.

Према овоме, иако је увиђајем судским од 25. априла 1922. г. у белешци бр. 3547 утврђено, да је тужилац Ахмет свој долап на обали Ибра направио много раније од тужене стране, која је до 1912. г. била постављена даље низводно, па ју је тужена страна тек 1922. г. помакла и направила баш на месту где је долап тужиоцев, — ипак право тужиочево на употребу воде из Ибра за наводњавање своје баште, ако га је почео употребљавати после ступања у примени закона о водама, нема законскога основа када је поднетим и извиђеним доказима утврђено, да он није сопственик земље, на којој је долап направио и када се одведена вода не употребљава за наводњавање дотичне привредне земље већ даље лежеће баште тужиоцеве. Али како тужени наводи, а и поменути се увиђајем утврђује по § 187. и 188. грађ. пост. да је тужилац спорни долап направио и почео њим своју башту наводњавати још за време турске управе, дакле пре ослобођења крајева где се налази спорно место и пре него што је распрострајена примена закона о водама од 26. XII. 1878. г. на исте крајеве, — онда је суд био по § 166. у в. § 176. гр. пост. дужан да цени и то: да ли је по прописима турских закона или постојећим правним обичајима, који су онда владали, били у примени, тужилац имао права подићи спорни долап на туђој привредној земљи, њоме наводњавати своју земљу — башту, која даље од обале реке лежи, па према томе и Чл. 47. закона о водама цени: да ли није стекао право употребе воде поменути долапом пре ступања на снагу наведенога закона о водама и да га је одржао по овом закону о водама — § 2. у вези § 10. грађ. зак.

Dr Jan. Јовановић

Новчани заводи који предратне менице не предаду Ликвидационој Банци не губе право на судска обезбеђења и наплату тих својих меничних потраживања од акцептаната, пошто њихове обавезе остају у снази и после ступања на снагу закона о ликвидацији мораторног стања само с том разликом, што се ти заводи у таквим случајевима имају користити роковима за плаћање дуга и интереса који су одређени Чл. 39. истог закона за дужнике, од којих наплату тражи или врши Ликвидациона Банка.

Примедбе Одељења Касац. Суда од 29. I. 1926. год. Бр. 715., понишtile су решење Тупр. Прв. Суда од 19. XII. 1925. Бр. 29972, са ових разлога:

Погрешно је Првостепени Суд што је Поверилачку Банку одбио од тражења обезбеђења са разлога што је Поверилачка Банка била дужна по Чл. 31. привр. зак. о ликвид. морат. стања, да меницу преда државној Ликвидационој Банци као и сва своја менична потраживања о којима говори поменути законски пропис.

Како се Поверилачка Банка није обратила Ликвидационој Банци за наплату овога свога потраживања, већ непосредно томе суду, то поменуто законско наређење треба разумети тако да они новчани заводи који своје менице не предаду Ликвидационој Банци не губе тиме право наплате меничног потраживања од акцептанта чије су обавезе по трговачком законнику остале у пуној снази и после ступања поменутог закона о ликвидацији мораторног стања, с том само разликом што се они у овом случају имају користити роковима за плаћање дуга и интереса који су одређени Чл. 39. истог закона за дужнике од којих наплату тражи или врши Ликвидациона Банка. Задржавање пак меница од стране новчаних завода и непосредно наплаћивање дуга од акцептанта није забрањено ни једном одредбом приврем. зак. о ликвид. морат. стања нити пак овај начин штети ни дужника нити пак Ликвидациону Банку. Према овоме суд је у овом случају требао да цени да ли у свом случају стоје услови из §§ 377., 378. и 399. грађ. пост. за тражено обезбеђење, узимајући у обзир наводе у жалби, па по оцени овога да по овом тражењу донесе своју одлуку.

Dr Jan. Јовановић

ОЦЕНЕ И ПРИКАЗИ

Henri Robert, membre de l'Académie: Les Grands Procès de l'Histoire.

Под горњим насловом, бивши батоније

адвокатског реда у Паризу, члан Француске Академије и чувени адвокат Анри Робер, који је познат и читаоцима *Бранича*, у про-

УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА

шлој години издао је серију својих студија о великим историјским процесима. Предговор је написао француски државник Луј Барту.

Les Grands Procès de l'Histoire су савесне и дуге студије овог славног адвоката, од којих неке датирају још из његове ране младости, као што је случај са његовом студијом о Шарлу Александру Лашо. Те студије су и многобројне. Досадање четири свеске, у издању књижаре *Payot*, поред спора невинога Жана Каласа садрже и процесе Марије Стуртове, Марије Антоанете, Шарлоте Кордеј, Демулена, па поред осталих и процес храброг маршала Неја, који гине од зрна француских војника и протествује у последњем часу против пресуде која га осуђује.

И ако ове студије првобитно нису биле намењене за штампу и ако су, по речима самога писца, само „прости покушаји“, ове књиге заслужују сваку пажњу, јер су писане са добрим познавањем ствари. Из сваког реда избија жива и јасна реч. „Свака његова реч, како каже Барту у предговору, израз је савести која, ослобођена свих предрасуда и пристрасности, суди сасвим независно“.

Они који воле адвокатски позив заволеће

нарочито ове књиге, јер ће у њима наћи пуно хране за свој професионални позив, поред задовољства у лепоти стила и богатству речника и предмета. Д. Д. Бранковић

„Адвокатски Дневник“. — Изашло је из штампе треће издање ове корисне књиге за адвокатске канцеларије са календаром за 1927. г. „Адвокатски Дневник“ садржи сем календарског дела: по једну празну страну за сваки дан у години за рокове и евиденцију, списак адвоката и јавних бележника из целе државе, преглед државних установа, посланстава и конзулата, преглед судова у земљи, списак са адресама страних адвоката и поштанску тарифу. Нарочито је од практичне вредности прегледно излагање закона о таксама са коментаром и објашњењима Министарства Финансија. Књига је штампана на финој хартији и укусно укоричена у тврдом платненом повезу. Цена јој је 120 дин. и може се добити у књижарници „Полет“ А. Д. у Београду и код издавача г. Богдана Ђукића, судије Апелационог Суда из Новог Сада. Ова се практична књига препоручује свима адвокатима.

Љ. В. С.

БЕЛЕШКЕ

Представници адвокатских комора у Београду

У Београду је прошлог месеца одржана конференција делегата адвокатских комора и удружења из Загреба, Љубљане, Сарајева и Осиека, ради учествовања на конференцији сазваној за проучавање предлога закона о адвокатима и осталих пројеката судског законодавства. Делегати су по проучењу предлога израдили и једногласно усвојили нацрт најважнијих и неопходних измена и допуна. Конференцији су присуствовали у име нашег адвокатског удружења г. г. Обрад Благојевић, Љубомир Стефановић, Аца Павловић, Др. Риналдо Чулић; у име загребачког адвокатског удружења, Др. Иво Политео; у име љубљанске адвокатске коморе, Др. Јанко Жировник и Др. Владимир Кнафлић; у име сарајевске коморе Др. Срећко Перишић, а у име осечке коморе: Др. Јулије Кајзер и Др. Павле Фишер. У извршни одбор изабрани су: г. г. О. Благојевић, Љ. Стефановић, А. Павловић, Д. Мајерон, И. Политео, С. Перишић, А. Пинтеровић, С. Адамовић и П. Перат.

Јуче су делегати посетили председника владе Г. Н. Узуновића и министре г. г. М. Симоновића и В. Јовановића, да их умоле за што брже спровођење закона о адвокатима. Г. Узуновић и остали министри изјавили су, да ће Влада према могућности које пружају парламентарне прилике, учинити све да се израђени предлози што пре озаконе, јер све те законе сматра као неопходне за савремено уређење нашег правосуђа.

Конференција је детаљно проучила и питање о оснивању савеза адвоката наше земље.

Љ. В. С.

Савез Адвоката

Удружење Адвоката за Србију и Црну Гору поново је узело иницијативу за оснивање Савеза Адвоката. Акциони Одбор који је на скорашњој конференцији делегата свих Адвокатских Комора и Удружења изабран, већ је учинио шта треба за сазив конгреса, који би имао да одлучи оснивање. Расположење за то интензивно је и могуће је да се још у овој или најдаље почетком идуће године, оствари замисао о савезу. Љ. В. С.